

Vastuullisuusraportointi ammatillisissa oppilaitoksissa

Johanna Krabbe

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vastuullisuusraportointi ammatillisissa oppilaitoksissa

Johanna Krabbe
Kestävän kasvun johtaminen
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2024

Johanna Krabbe

Vastuullisuusraportointi ammatillisissa oppilaitoksissa

Vuosi

2024

Sivumäärä

57

Organisaatioiden vastuullisuuden ja siitä raportoinnin merkitys kasvaa, mikä puolestaan lisää vastuullisuusraporttien määrää ja kiinnostusta niitä kohtaan. Viime vuosina on muutama ammatillinen oppilaitos julkaissut ensimmäisiä vastuullisuusraporttejaan.

Opinnäytetyössä on tarkoitus kehittää ja tuoda esille tämänhetkistä tietoa ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista. Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään sosiaalista ja ekologista kestävyyttä ja siitä raportointia ammatillisissa oppilaitoksissa Uudellamaalla. Tietoperustassa käsitellään myös viestintää. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu vastuullisuusviestinnästä, sidosryhmistä sen osana ja vastuullisuusraportoinnista. Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia ja sen toteutumista on lähestytty laadullisella sisältöanalyysillä ja kartoittavalla vertailuanalyysillä. Tutkimuksessa on tehty huomioita ammatillisten oppilaitosten tavoista raportoida vastuullisuudesta, raportoinnin eroavaisuuksista ja samankaltaisuuksista.

Tutkimuksen aineisto koostui kolmen Uudellamaalla toimivan oppilasmäärältään eri kokoisen ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraporteista. Opinnäytetyössä tarkastelussa olevat ammatilliset oppilaitokset olivat Careeria, Keuda ja Perho. Vastuullisuus näyttäytyy ennen kaikkea ekologisena vastuullisuutena ammatillisten oppilaitosten kontekstissa. Kaikki oppilaitokset olivat laskeneet hiilijalanjälkensä. Vastuullinen organisaatio toimii paremmin kuin lait edellyttävät ja vastuullisuusraporteista löytyi hyvin esimerkkejä toteutetuista ekologisista toimenpiteistä.

Vastuullisuuden laadullisia tietoja löytyi raporteista eniten, kun taas määrällisten tietojen määrä vaihteli. Kvantitatiivisen tiedon määrää on raporteissa syytä lisätä jatkossa vuosivertailtavuuden ja koulutusalan keskinäisen vertailtavuuden lisäämiseksi.

Vastuullisuudesta raportointi on viestintää ja luo sidosryhmille ymmärrystä organisaation toiminnasta. Vastuullisuusraportointia ei säädellä. Vastuullisuusraportit olivat suurelta osin helpolukuisia ja tekstin uskottavuutta tuki kahdella oppilaitoksella omasta toiminnasta otetut vastuullisuuteen liittyvät valokuvat. Piirroskuvat ja kaaviot lisäsivät luettavuutta kaikissa vastuullisuusraporteissa.

Vastuullisuustavoitteet olivat kaikilla oppilaitoksilla varsin yleisellä tasolla. Vastuullisuus käsitteenä oli määrittelemättä, vaikka on käsitteenä epäselvä ja määrittäminen auttaisi vastuullisuusraportin laatimisessa ja asioiden seurannassa. Sidoryhmillä on vaikutusta organisaatioiden toimintaan ja ovat vastuullisuusraportin kohderyhmää. Kahdessa raportissa sidoryhmät oli tunnistettu.

Asiasanat: Vastuullisuus, vastuullisuusraportointi, kestävä kehitys, ammatillinen oppilaitos

Johanna Krabbe

Responsibility Reporting in Vocational Schools

Year

2024

Pages

57

The importance of sustainability in organizations and reporting on it is increasing, which in turn increases the number of sustainability reports and interest in them. In recent years, some vocational institutions have published their first sustainability reports.

The purpose of the study is to develop and present current information on sustainability reporting in vocational institutions. The theoretical framework of the study addresses social and ecological sustainability and reporting on it in vocational institutions in Uusimaa region. The theoretical framework also discusses communication. The theoretical framework of the study consists of responsibility communication, stakeholders as part of it and responsibility reporting. The sustainability reporting of vocational institutions and its implementation was approached through qualitative content analysis and exploratory comparative analysis. The study makes observations on the ways vocational institutions report on sustainability, differences and similarities in reporting.

The data for the study consisted of sustainability reports from three different-sized vocational institutions operating in the Uusimaa region. The vocational institutions examined in the study were Careeria, Keuda and Perho. Sustainability is mainly seen as ecological responsibility in the context of vocational institutions. All of the institutions had calculated their carbon footprints. A responsible organization operates better than required by law, and the sustainability reports contained examples of successfully implemented ecological measures.

The reports contained mostly qualitative information on sustainability, while the amount of quantitative information varied. Increasing the amount of quantitative data in the reports is necessary in order to improve annual comparability and comparability within the education sector.

Reporting on sustainability is a type of communication that creates understanding for the organization's activities for stakeholders. Sustainability reporting is not regulated. Sustainability reports were largely easy to read, and the credibility of the text was supported by photographs at two educational institutions. Illustrations and charts increased the readability of all sustainability reports.

Sustainability targets were quite general at all educational institutions. The concept of sustainability was undefined, even though it is an unclear concept and defining it would help in the preparation of a sustainability report and monitoring of issues. Stakeholders have an impact on the organization's activities and are the target audience for the sustainability report. Two reports identified stakeholders.

Keywords: Sustainability, responsibility, sustainability reporting, sustainable development, vocational education

1	Johdanto.....	7
1.1	Ammatillinen koulutus ja tutkintojen opiskelu	8
1.2	Ammatillinen koulutus edistää sosiaalista kestävyyttä	8
1.3	Rahoitus ei tue kestäväen kehityksen opintoja	9
1.4	Ammatilliset oppilaitokset opinnäytetyössä.....	10
2	Vastuullisuuden keskeinen tietoperusta	11
2.1	Laadullinen vertailuanalyysi	11
2.2	Avainkäsitteet ja määritelmät	12
2.3	Vastuullisuus käsitteenä on moniulotteinen.....	13
2.4	Enemmän kuin lainsäädäntö	14
2.5	Suuryritykset ovat olleet raportoinnin edelläkävijöitä	15
2.6	Julkiset organisaatiot hakevat toiminnalleen oikeutusta.....	15
2.7	Institutionaalinen teoria	15
2.8	Vastuullisuusraportoinnilla vaikutetaan.....	17
2.9	Sidosryhmien tunnistaminen.....	17
2.10	Raportoinnin tarve kasvaa	18
2.11	Raportointi on viestintää.....	18
2.12	Vastuullisuusraportointi koulutuksessa ja oppilaitoksissa	20
2.13	Raportointi ja GRI-standardi.....	21
3	Opinnäytetyön kehittämisasetelma	21
3.1	Tarkoitus ja tavoitteet	21
3.2	Opinnäytetyön tutkimuskysymykset	22
3.3	Käytettävät menetelmät	22
3.4	Aineistona kolmen ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportit	24
3.5	Laadullinen kartoittava vertailuanalyysi.....	24
3.6	Eettiset periaatteet.....	25
4	Ammatillisilta oppilaitoksilta vastuullisuusraportteja viime vuosina	26
4.1	Vastuullisuusraportointi	27
4.2	Vastuullisuusraportoinnin merkitys	28
4.3	Sisäiset ja ulkoiset syyt vastuullisuusraportoinnille	29
4.4	Vastuullisuusraportoinnilla lisätään sidosryhmien ymmärrystä	30
5	Raportointivertailu	31
5.1	Careeria	33
5.2	Keuda	35
5.3	Perho.....	37
5.4	Raportointivertailun yhteenveto ja johtopäätökset.....	40
6	Pohdintaa.....	44
6.1	Jatkotutkimusaiheet	46
	Lähteet.....	48

Kuviot	54
Taulukot	54
Liitteet	55

1 Johdanto

Yritysten, yhteisöjen ja muiden organisaatioiden vastuullisuus ja siitä raportoinnin tärkeys laajentuu kaiken aikaa. Yhä useampaa kiinnostaa miten organisaatiot toimivat vastuullisesti, niin ympäristön, ihmisen kuin taloudenkin kannalta.

Oma kiinnostukseni vastuullisuusraportointia kohtaan on saanut alkunsa jo yli kaksikymmentä vuotta sitten, jolloin olin silloisessa Helsingin kauppakorkeakoulun työryhmässä vuosina 2000-2002 arvioimassa pörssiyritysten ympäristöraportointia. Vuonna 2000 yritykset julkaisivat ympäristöraportteja, mutta jo seuraavana vuonna julkaistut sekä arvioidut raportit olivat laajempia yhteiskuntavastuuraportteja. Kirjoitin raportoinnista tuolloin, että yhteiskuntavastuuraportti mahdollistaa yritysten toimintaan tutustumisen ja sen arvioinnin, kuten onko se-lonteko liikekumppanina, työnantajana, naapurina ja ympäristön kuormittajana luottamuksen arvoinen. Yritys, joka ei kanna vastuuta toiminnastaan, ei ansaitse sidosryhmiensä luottamusta. (Krabbe 2002.) Koipijärven ja Kuvajan (2020, 246) mukaan 2020-luvulla vastuullisuus on uusi normaali. Voidaan siis olettaa, että vastuullisuusraporttien määrä ja merkitys kasvaa ja lisääntyy tulevina vuosina entisestään.

Ammatillisilla oppilaitoksilla, osana Opetus- ja kulttuuriministeriötä, on pyrkimys toimia ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyden kannalta niitä toiminnassaan edistäen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, 5). Ammatilliset oppilaitokset ovat useimmiten julkisen sektorin pienehköjä toimijoita, mutta sidosryhmät ovat alkaneet nähdä vastuullisuuden ja siitä raportoinnin tarpeelliseksi myös ammatillisissa oppilaitoksissa.

Kestävä kehitys ja vastuullisuus on noussut tärkeäksi osaksi monen organisaation toimintaa, mutta sanoista vaikuttaviin tekoihin ja siitä raportointiin on vielä matkaa. Tässä opinnäytetyössä vastuullisuutta ajatellaan nimenomaan ympäristö- ja sosiaalisesta näkökulmasta, eli siitä, miten oppilaitokset voivat toimia kestävästä kehitystä edistävällä tavalla. Viime vuosina on pieni osa ammatillisista oppilaitoksista julkaissut ensimmäisiä vastuullisuusraporttejaan.

Opinnäytetyössäni on tarkoitus kehittää ja tuoda esille tämänhetkistä tietoa ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnista niin, että saadaan käsitys ammatillisten oppilaitosten tavoista raportoida vastuullisuudesta, raportoinnin eroavaisuuksista ja samankaltaisuuksista.

1.1 Ammatillinen koulutus ja tutkintojen opiskelu

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee perusopetuksen päättäneitä nuoria sekä työssäkäyviä ja työuraa vaihtavia aikuisia. Moni opiskelee työuran aikana täydennyskoulutuksessa ja uudelleen kouluttautumisessa. Koulutusta toteutetaan oppilaitoksissa, työpaikoilla ja verkkoympäristöissä. (Opetushallitus 2023a.) Opiskelijoista merkittävä osa on työikäisiä. Väestöennusteen mukaan Uusimaa, Pirkanmaa ja Varsinais-Suomi ovat ainoita maakuntia missä työikäisten määrä ei tule vähenemään. (Ammatillisten tutkintojen kehittäminen 2023.)

Työikäisen väestön koulutus on keskeinen osatekijä työelämässä ja tuottavuuden kehityksessä. Noin 20 prosentilla maakunnan työikäisistä ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa, ja heistä valtaosa on maahan muuttaneita. (Laakso 2021, 21.) Työelämän muutoksesta ja maahanmuuttotaustaisten vailla tutkintoa olevien henkilöiden määrästä johtuen on syytä olettaa, että ammatillisten tutkintojen opiskelu lisääntyy. Työelämän muutos vaatii useilla ammattialoilla ammattitaitojen päivittämistä tai uudelleen kouluttautumista työskentelyn ja työuran jatkumiseksi.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 1 luvun 2 §:n mukaan koulutuksen tarkoituksena on lisätä ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja tukea elinikäistä oppimista sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien kannalta tarpeellisia taitoja ja kelpoisuutta yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

1.2 Ammatillinen koulutus edistää sosiaalista kestävyyttä

Ammatillinen koulutus, kuten koulutus yleisestikin, on sosiaalista kestävyyttä edistävää toimintaa, koska koulutus tarjoaa yksilöille mahdollisuuden oppia uusia taitoja, hankkia tietoa ja kehittää henkilökohtaisia kykyjään. Ammatillisten opintojen avulla edistetään työelämäntaitoja, työllistymistä, työuran jatkumista ja pitenemistä, työssäjaksamista, työhyvinvointia ja elämänlaatua.

Koulutus tuottaa taloudellista kasvua kasvattamalla pätevän ja osaavan henkilöstön määrää. Koulutetut ja osaavat ihmiset ovat todennäköisemmin työllistettävissä ja ansaitsevat usein enemmän kuin heidän kouluttamattomat vertaisensa. Koulutus voi auttaa vähentämään yhteiskunnallisia ongelmia, koska sillä voidaan ehkäistä syrjäytymistä. (Euroopan komissio 2023.) Suomeen muuttaneet henkilöt lisäksi oppivat suomen kieltä, yhteiskunnassa ja työelämässä toimimista sekä mahdollisesti uuden ammatin kautta saavuttavat uusia työllistymismahdollisuuksia ja paremman integroitumisen yhteiskuntaan.

Koulutus on keskeinen tekijä yhteiskuntien kehityksessä. Se edistää tasa-arvoa ja mahdollistaa kaikille paremmat elämänmahdollisuudet sekä on avainasemassa yksilöiden ja yhteiskuntien kehityksessä ja hyvinvoinnissa. (Euroopan komissio 2023.)

Koska ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaan koulutuksen tarkoituksena on lisätä väestön ammatillista osaamista ja kehittää työelämää, niin oppilaitoksissa on perusteltua lisätä käytännön vastuullisuustekoja ja vastuullisuustekojen esille tuomista raporttina (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Oppilaitoksen käytännön vastuullisuusteot näkyvät opiskelijoiden arjessa ja vaikuttavat myönteisesti opiskelijoiden ja työelämän kestävä kehityksen osaamiseen.

1.3 Rahoitus ei tue kestävä kehityksen opintoja

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää rahoitusta ammatillisen koulutuksen järjestämiseen valtion talousarvion määrärahan ja kuntien rahoitusosuuden rajoissa. Ammatillisen oppilaitoksen saama perusrahoitus perustuu ministeriön asettamiin tavoitteellisiin opiskelijavuosiin, suoritusrahoitus suoritettuihin tutkintoihin ja vaikuttavuusrahoitus muun muassa opiskelijoiden työllistymiseen ja opiskelijapalautteeseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023.)

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden päättöpalautteiden määritellyistä kysymyksistä on oppilaitoksen mahdollista saada vaikuttavuusrahoitusta (liite 1). Vaikuttavuusrahoitusta on mahdollista saada, jos opiskelijoiden päättöpalautteiden vastausten keskiarvo ylittää määritellyn pisterajan esimerkiksi kysymyksissä: sain riittävästi opetusta ja ohjausta, jotta opintoni etenivät suunnitellusti sekä sain valmiuksia yrittäjyyteen. Vaikuttavuusrahoitusta ei ole Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteiden 1244/2020) mukaan mahdollista saada päättöpalautteen kysymyksestä 16. minkä väittämänä on: sain valmiuksia toimia ammattialallani kestävä kehityksen mukaisesti (liite 1).

Palautekyselyiden kysymyksistä ja vaikuttavuusrahoituksesta vastaavat Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus (Opetushallinnon tilastopalvelu 2023).

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa ammatillisten oppilaitosten toimintaa vaikuttavuusrahoituksen avulla esimerkiksi tasa-arvoisuuden edistämiseen ja arvioijien ammattitaitoisuuteen, mutta opiskelijan kestävä kehityksen osaamisen ja valmiuksien kasvattamiseen ei anneta vaikuttavuusrahoitusta. Kestävä kehityksen valmiuksien kasvattamista Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus eivät edistä taloudellisesti, koska edellä mainittu osaaminen ei ole vaikuttavuusrahoituksen piirissä, vaikka Opetushallitus (2023b) tuo julki, että rahoitusta suuntaamalla voidaan tukea toimintatapojen muutosta. Saman asian ja mahdollisuuden tuo esille myös Rintakumpu (2019, 21) Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Opetushallitus voivat edistää ja edesauttaa kestävä kehityksen toimintoja laajentumista koulutuslalla ja

koulutuksella voi olla merkittävä rooli asiassa. Mahdollisuuksista huolimatta Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus eivät näytä taloudellisesti edistävän kestävä kehityksen laajentumista koulutuksessa.

Ammatillisissa oppilaitoksissa oli vuonna 2017 kestävä kehityksen toiminta vasta kehittyvällä tasolla. Koulutuksen järjestäjien johdon nähtiin tarpeelliseksi varmistaa, että kestävä kehityksen linjaukset ovat osa käytännön toimintaa. Toteutuminen nähtiin vaikuttavan myönteisesti opiskelijoiden osaamiseen. (Räkköläinen 2017, 147-148.) Ammatillisissa oppilaitoksissa nousee esille ammattiin liittyvä vastuullisuuden ja kestävä kehityksen osaaminen ja niiden vieminen työelämään, joten ammatillisen oppilaitoksen rooli on keskeinen asian edistämisessä (Siirilä 2016, 40).

1.4 Ammatilliset oppilaitokset opinnäytetyössä

Opinnäytetyössä arvioitavat ammatilliset oppilaitokset esitellään seuraavaksi nimenmukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Careeria

Careeria Oy kouluttaa nuoria ja aikuisia Porvoossa, Askolassa, Vantaalla, Helsingissä ja Keravalla. Tutkintoina lähes 80 eri alan perus-, ammatti ja erikoisammattitutkintoa. Liikevaihto on 38 miljoonaa euroa ja työntekijöitä noin 400. (Careeria 2023.) Jatkossa tässä opinnäytetyössä organisaatiosta käytetään nimeä Careeria.

Keuda

Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä Keuda on nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen järjestäjä, millä on toimintaa Järvenpäässä, Keravalla, Mäntsälässä, Nurmijärvellä, Siipossa ja Tuusulassa. Liikevaihto on 74 miljoonaa euroa ja työntekijöitä noin 650. Noin 80 eri tutkintoihin johtavaa ammatillista koulutusta. (Studentum.fi 2023.) Jatkossa tässä opinnäytetyössä organisaatiosta käytetään nimeä Keuda.

Perho

Perho Liiketalousopisto on Helsingissä ja verkossa toimiva yksityinen ammatillinen oppilaitos. Kouluttaa ravintola-, matkailu- ja liiketoiminnan alojen osaajia. Valmistuneet ovat työelämän kestävä kehityksen lähettiläitä. Liikevaihto on 15,6 miljoonaa euroa ja työntekijöitä noin 170. (Perho Liiketalousopisto 2023.) Jatkossa tässä opinnäytetyössä organisaatiosta käytetään nimeä Perho.

2 Vastuullisuuden keskeinen tietoperusta

Opinnäytetyön tietoperustassa käsitellään sosiaalista ja ekologista kestävyyttä ja siitä raportointia kolmessa ammatillisessa oppilaitoksessa Uudellamaalla. Tietoperustassa käsitellään myös viestintää. Tutkimus on kvalitatiivinen vertaileva sisältöanalyysin tutkimus mikä koostuu tiedonkeruusta eri lähteistä, kuten dokumenttien ja tiedon keräämisestä ammatillisten oppilaitosten ja Opetushallituksen verkkosivuilta. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2009, 161-162) mukaan kvalitatiivinen tutkimus yrittää tutkia asiaa kaikenkattavasti ja kvalitatiivisen tutkimuksen alalaji on muun muassa sisältöanalyysi.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu vastuullisuusviestinnästä, sidosryhmistä sen osana ja vastuullisuusraportoinnista. Vastuullisuuteen ja sen raportointikäytäntöihin on perehdytty tässä opinnäytetyössä kirjallisten lähteiden analysoinnin avulla. Analyysissä on tärkeää mistä asioista se koostuu ja mitä se ilmaisee. Aineistoa pitäisi käsitellä yksityiskohtaisesti ja käsittelyn pitäisi tuottaa lisää merkitystä käsitellylle tiedolle. (Günther, Hasanen & Juhila 2023.) Tässä tutkimuksessa on luettu ja käyty läpi kolmen oppilaitoksen vastuullisuusraportit ja arvioitu niiden sisältöä Valtiokonttorin vastuullisuusraportin esimerkkipohjan perusteella. Vastuullisuusraporteista on arvioitu 28 erillistä kohtaa teksteissä ja lisäksi on arvioitu vastuullisuusraporttien sisältämiä kuvamateriaaleja osana vastuullisuusviestintää (taulukko 2).

2.1 Laadullinen vertailuanalyysi

Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia ja sen toteutumista on lähestytty laadullisella sisältöanalyysillä (kvalitatiivisella) ja kartoittavalla menetelmällä, benchmarkingilla. Benchmarking on systemaattista arviointia muilta organisaatioilta ja tiedon saamista toiminnan kehittämiseksi (Seppänen-Järvelä 2005,14). Nybergin ja Rautiaisen (2005, 51) mukaan benchmarkingissa ja vertailevassa tutkimuksesta on samoja piirteitä, kuten muihin vertailemista. Kotimaisten kielten keskuksen mukaan (2023) benchmarking tarkoittaa tuotteen kehittämistä esimerkiksi vertaamalla sitä kilpailijoihin eli vertailuanalyysiä. Tässä opinnäytetyössä käytetään benchmarking-sanasta Kotimaisten kielten keskuksen ehdottamaa termiä vertailuanalyysi. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on muun muassa selvittää ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia ja mistä aiheista sekä teemoista aineisto kertoo. Tutkimuksen tarkoituksena on tehdä huomioita ammatillisten oppilaitosten tavoista raportoida vastuullisuudesta, raportoinnin eroavaisuuksista ja samankaltaisuuksista.

Tutkimus toteutettiin laadullisia menetelmiä käyttäen. Aineistonkeräysmenetelmiksi valikoitui vertailuanalyysi. Tutkimus aloitettiin kesällä 2023 ja sen oli tarkoitus alun perin valmistua loppuvuodesta 2023, mutta valmistuminen siirtyi alkuvuoteen 2024. Työn lopputuloksena

tuodaan esille huomiot ammatillisen koulutuksen vastuullisuusraportoinnista ja pohdintaa ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnin tulevaisuudesta.

2.2 Avainkäsitteet ja määritelmät

Vastuullisuus

Toimintaa niin, että tavoitellaan pidemmällä aikavälillä saavutettavaa kestävyttä yhteiskunnassa. Varmistaa sosiaalisten ja taloudellisten näkökulmien lisäksi ympäristön asettamat reunaehdot. (Ympäristöministeriön vastuullisuusraportti 2022, 10.)

Vastuullisuusraportointi

”Yrityksen sosiaalisista, ekologisista ja taloudellisista vaikutuksista raportointi --. Kansainvälisesti käytetyin vastuullisuusraportoinnin standardi on Global Reporting Initiative (GRI).” (Yritysvastuun sanasto 2023.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään termiä vastuullisuusraportti, vaikka lähdekirjallisuudessa käytettäisiin termiä yhteiskuntavastuu- tai yritysvastuuraportti. Yritysten toimintaan vastuullisuus ja siitä raportointi on kuulunut varsin pitkään, joten aiheesta löytyy paljon kirjallisuutta ja tietoa, mitä on käytetty tässä opinnäytetyössä. Käytetäänpä mitä tahansa termiä yritysvastuu, yhteiskuntavastuu, kestävä kehitys tai vastuullisuus, niin kaikkiin termeihin kuuluu vastuu taloudesta, ympäristöstä ja ihmisistä.

Yritysvastuu

”Yritysvastuu, yhteiskuntavastuu, vastuullinen yritys ja liiketoiminta -- viittaavat kaikki yrityksen vastuuseen sen sosiaalisista, taloudellisista ja ympäristövaikutuksista.” (Yritysvastuun sanasto 2023.)

Yhteiskuntavastuu

”Yrityksen yhteiskuntavastuulla tai yritysvastuulla tarkoitetaan sellaista yrityksen kantamaa ekologista, sosiaalista ja taloudellista vastuuta, jota yritys kantaa ympäröivään yhteiskuntaan nähden --.” (Knuutinen 2018.)

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on yhteiskunnallista muutosta, jonka tarkoitus on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon kestävässä kehityksessä. Asiaa käsiteltiin ensimmäisen kerran YK:n Brundtlandin komissiossa 1987. (Ympäristöministeriö 2023.)

Kestävä kehitys jaotellaan vastuuseen ympäristöstä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä sekä taloudellisesta kestävydestä. Kestävän kehityksen edellytyksenä on biologisen monimuotoisuuden ja luonnon kestävyys vahvistaminen. Taloudellinen kestävyys on tasapainoista kasvua, joka mahdollistaa hyvät olosuhteet hyvinvoinnin lisäämiselle. Sosiaalisessa ja kulttuurisessa kestävydessä keskeisenä haasteena on epätasa-arvon vähentäminen ja koulutuksen sekä hyvinvoinnin edistäminen. (Ympäristöministeriö 2023.)

2.3 Vastuullisuus käsitteenä on moniulotteinen

Vastuullisuudesta on tullut yleisesti käytettävä epämääräinen sana, minkä tulkinta on jätetty lukijalle ja kuulijalle. Kun vastuullisuus-sana jätetään määrittelemättä, voidaan sitä käyttää tarkoituksellisesti hyvin monenlaisiin asioihin ja toimiin, ilman että organisaation toiminnassa olisi huomioitu tai toteutuisi vastuullisuus kovinkaan vahvasti.

Vastuullisuuden sijasta ja ohella käytetään rinnakkain myös muita termejä, kuten yritysvastuu tai yhteiskuntavastuu, mikä myös osaltaan hämärtää asiaa. Erilaisten samansuuntaisten termien käyttäminen ei koske ainoastaan suomen kieltä. Samaa eri käsitteiden käyttöä on havaittu myös esimerkiksi englannin kielissä julkaisuissa (Hahn & Lülfs 2014). Vastuullisuuden määrittelemisen on ollut vaikeaa ja sen voi määritellä monin tavoin mikä on voinut tuottaa harhaanjohtavaa käyttöä ja markkinointia vastuullisuus-termillä. Vastuullisuus on myös moniulotteista. (Järvinen, 2020, 5-6.)

Vastuullisuus toisaalta myös kiinnostaa entistä enemmän erilaisia sidosryhmiä. Kuluttajat miettivät parempia ostovalintoja, sijoittajat haluavat välttää riskejä sijoittamalla kestävämmiin ja vastuullisempiin, media puolestaan on valmis paljastamaan ristiriidat sanojen ja tekojen välillä. Eri toimijoiden tekemät vastuullisuusraportit kiinnostavat ja kiinnostus niitä kohtaan on laajentunut.

Vastuullisuus on syytä määritellä

Käsitteiden määrittely on tärkeä keino, kun keskeiset käsitteet toistuvat ja saavat mahdollisesti uusia merkityksiä ja ulottuvuuksia (Virsu 2012, 157). Edellä mainitun perusteella esimerkiksi vastuullisuus-sanaa käytettäessä tulee määritellä mitä vastuullisuus tarkoittaa ja miten se tulisi ymmärtää tietyssä kontekstissa. Kurittu & Rankinen (2023, 300-301) puolestaan esittävät, että vastuullisuustyö lähtee etenemään vastuullisuuden organisaatiokohtaisella määrittelyllä ja sen myötä vastuullisuus on helpommin johdettavissa. Lisäksi määrittelyä edellytetään vastuiden ja valittavien mittareiden seuraamiseksi sekä vastuullisuusraportoinnin edistämiseksi. Juutisen & Steinerin (2010, 21) mukaan organisaatioiden on valittava käytettävä

termi osana vastuullisuustyön käynnistämistä ja samalla tulee ilmi vastuullisuusasian perustelut oman organisaation henkilöstölle.

Vastuullisuusraportti voidaan toteuttaa varsin monipuolisesti ja organisaation lähtökohdista, koska sen toteutusta ei säädelä. Vastuullisuusraportin lukijalle on kuitenkin syytä määritellä mitä vastuullisuus tarkoittaa ja merkitsee tässä organisaatiossa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan edellä mainittujen perusteluiden takia ovatko oppilaitokset määritelleet vastuullisuusraportissaan mitä vastuullisuus tarkoittaa kyseisen oppilaitoksen toiminnassa (taulukko 2, kohta 25).

Karppisen (2013, 34-35) mukaan vastuullisuusraportoinnissa pyritään myös aikaisempaa enemmän opetukselliseen keskusteluun ja vaikuttamaan käsitykseen vastuullisuudesta. Lukijalle vastuullisuus voi tarkoittaa monimutkaisia ja erilaisia asioita kuin vastuullisuusraportin tekijälle, joten yritykset haluavat määritellä oman vastuullisuutensa. Esimerkiksi yhteiskuntavastuu, vastuullisuus ja kestävä kehitys termejä käytetään samamerkityksisinä sanoina, vaikka täsmällisesti ne eivät merkitse samoja asioita (Karppinen 2013, 13).

Vastuullisuusosaaminen on usein organisaatiossa hajallaan eri asiantuntijoilla. Vastuullisuusviestinnässä tarvitaan sisäistä eri toimialueiden välistä yhteistyötä. Lainsäädännön vaatimusten ja siitä ylimenevän vastuullisen toiminnan tunnistaminen on oleellista. Lainsäädännön noudattaminen ja siitä viestiminen vastuullisuustekoina vastuullisuusraportissa voi muodostua riskiksi viherpesuun. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 224.)

2.4 Enemmän kuin lainsäädäntö

Kaikkien Suomessa toimivien täytyy noudattaa Suomen lakeja, joten yritysvastuu tai vastuullisuus on enemmän kuin lakien noudattamista. Yleinen oletus on, että yritykset ja julkisen sektorin toimijat sekä muut yhteiskunnassa toimivat noudattavat lakeja. Vastuullisilta organisaatioilta odotetaan Suomen lakien noudattamista, mutta yritysvastuu alkaa siitä, kun toimitaan lakien vaatimuksia paremmin (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 7, 42). Myös Heikkilän (2019, 5) mukaan ainoastaan lakien huomioiminen ja niiden mukaan toiminen ei ole riittävää vastuullisuustoimintaa, vaan toimia pitää olla enemmän kuin laki vaatii. Edellä mainitun perusteella voidaan ajatella, että vastuullisesti toimivan organisaation on tarpeetonta kertoa noudattavansa lakeja, mutta tarpeellista tai suotavaa olisi kertoa miten ne toiminnallaan ylittävät lainsäädännön velvoitteet.

2.5 Suuryritykset ovat olleet raportoinnin edelläkävijöitä

Suuret ja erityisesti kansainvälisesti toimivat yritykset ovat julkaisseet vastuullisuusraportteja jo neljännesvuosisadan. Esimerkiksi Kesko, Outokumpu ja UPM ovat raportoineet vastuullisuudesta jo yli 20 vuoden ajan (Kuisma & Lovio 2006, 39). Julkisen sektorin isoimmat toimijat ovat raportoineet vastuullisuudestaan puolestaan noin viidestä kymmeneen vuotta. Esimerkiksi Senaatti-kiinteistöt on julkaissut ensimmäisen vastuullisuusraporttinsa vuonna 2003 (Juutinen 2003, 27). Kansaneläkelaitos on julkaissut ensimmäisen raporttinsa vuonna 2017 (Antila 2023), Opetushallitus vuonna 2021 (Vaikuttavaa vastuullisuutta oppimisen ja kansainvälistymisen kentällä 2022, 8) ja Aluehallintovirasto on julkaissut ensimmäisen raportin vuonna 2023 vuodesta 2022 (Aluehallintovirasto 2023).

2.6 Julkiset organisaatiot hakevat toiminnalleen oikeutusta

Julkisten organisaatioiden tehtävät ovat monesti säädeltyjä, jolloin niiden on ajateltu toimivan alun alkaen vastuullisesti, eivätkä ne ole tämän takia aikaisemmin raportoineet vastuullisuudesta. Toiminnan läpinäkyvyyden tarve ja vastuullisuuden raportointitarve ovat kasvaneet myös julkisten organisaatioiden toiminnassa. (Hellström & Parkkonen 2019, 17.) Ulkoisten sidosryhmien vaatimukset ovat kasvaneet, minkä takia vastuullisuusraportointi on nähty tarpeellisena keinona säilyttää organisaation toiminnan legitimiteetti ja sisällyttää toiminta valitseviin normeihin (Nybom, Virtanen ja Järvenpää 2019, 91). Toimintaympäristön muutoksen takia julkiset organisaatiot ovat 2000-luvulla alkaneet hakea toiminnalleen oikeutusta muun muassa julkaisemalla vastuullisuusraportteja. Vastuullisuusraportoinnista on tullut yritysten jälkeen myös julkiselle sektorille tärkeä vaikutuskeino oman toiminnan legitimaation vahvistamiseksi.

2.7 Institutionaalinen teoria

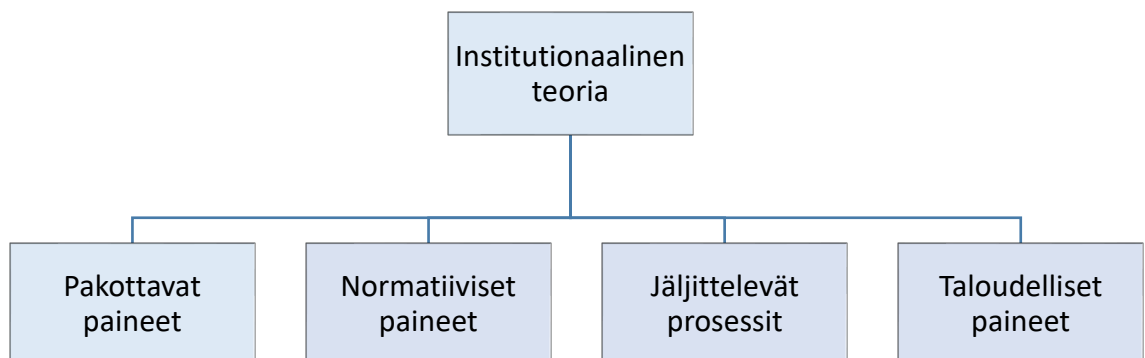
Sandelin (2011) tuo esille institutionaalisen teorian mikä vaikuttaa toimintaympäristössä kaikkiin henkilöihin, yrityksiin ja nämä toisiinsa tuottamalla erilaisia päämäärätavoitteita ja vaatimuksia. Institutionaalinen teoria yrittää tulkita ja tuottaa tietoa miksi samalla toimialalla olevat tahot yrittävät samankaltaisuuteen ja ajan kuluessa toiminta on samankaltaista. Teorian mukaan tavoitteena on selviytyä ja saada oikeutus toiminnalleen muilta alan toimijoilta. Lisäksi sidosryhmiltä saadaan hyväksyntää toiminnalle. (DiMaggio & Powell 1983, Dacin, Goodstein & Scott 2002 Sandelinin mukaan 2011, 14.)

Käsitteenä institutionaalinen teoria lisätynä taloudellisella osuudella (kuvio 1) kertoo parhaiten samankaltaistumisprosessista DiMaggio & Powell (1983). Toiminta rajoittuu, koska muuttuminen muiden kaltaiseksi esimerkiksi toimintatavoissa ja tavoitteissa alkaa ohjata

toimintaa. Toisaalta se antaa toiminnalle oikeutuksen, mutta osaltaan alkaa rajoittaa toimintaa. Granlundin ja Lukkan (1998) mukaan taloudelliset ja globaalit toimet sekä sidosryhmät vaikuttavat asiaan ja tuovat paineita muuttaa toimintaa samankaltaiseksi. Pakottavat paineet puolestaan ovat organisaatioiden ja viranomaisten välistä kanssakäymistä ja valta-aseman vaikutusta organisaation toimintaan. Valtioneuvostossa säädetyt lait tuottavat toiminnalle minimehtoja ja toimintatapoja, joten niillä on merkittävä vaikutus toimintaan esimerkiksi ammatillisissa oppilaitoksissa. (Sandelin 2011, 17-19.)

Jäljittelevissä prosesseissa organisaatiot kopioivat ja ottavat omaan käyttöönsä muilta alan toimijoilta hyviksi havaittuja toimintatapoja. Muiden saman alan toimijoiden saama maine voi luoda paineita kopioida mainetta saaneen toimintatapoja. Normatiivisissa paineissa kysymys on tietyn ammattialan ja ammattikunnan arvoista, toimintatavoista ja velvollisuuksista, kuten ammatillisissa oppilaitoksissa ammatillisten opettajien ja rehtoreiden toimintatavoista. Toisaalta se syntyy juuri koulutusten yhtenäisyyksien muokkaamana ja näkyy yksilöiden koulutusten samanmuotoisuutena. Normatiiviset paineet lisäävät alan toimijoiden yhtenäisiä käytäntöjä ja samanlaisia toimintatapoja ja yhtenäiskulttuuria. Toisaalta ne eivät ole pakottavia paineita, joten noudattamatta jättäminen ei johda sanktioihin. (Sandelin 2011, 20-22.)

Institutionaalinen teoria

Kuvio 1: Institutionaalisen teorian osa-alueet. (Mukaillen Sandelinin (2011) mukaan Granlund & Lukka 1998)

Ammatillisten oppilaitosten toimintaa ohjaa vahvasti lainsäädäntö, joten pakottavat paineet korostuvat toiminnassa. Taloudelliset paineet ovat myös merkittäviä, koska toimintaa rahoitetaan julkisilla rahoituksella eli Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä rahoituksella. Pakottavat ja taloudelliset paineet lisäksi yhdistyvät muun muassa suoritus- ja vaikuttavuusrahoituksessa, kun lainsäädäntö velvoittaa ja talouspaineet ohjaavat rahoitusta. Normatiiviset paineet opetusalailla, kuten oppilaitoksen ja opetusalan yleinen kulttuuri ja jäljittelevät prosessit, kuten ammattikoulutusalan yleiset opetuskäytännöt ohjaavat alan ja oppilaitosten toimintaa.

2.8 Vastuullisuusraportoinnilla vaikutetaan

Usein vastuullisuus tuodaan esille yritysten tai kuluttajille myytävien tuotteiden ja palveluiden yhteydessä, koska asia edistää yrityksen tai sen tuotteiden hyväksyntää ja ostopäätöksiä. Vastuullisuus voidaan tuoda esille yksittäisessä tuotteessa tai artikkelissa tai laajemmassa kokonaisuudessa, kuten vastuullisuusraportissa.

Viestintä on tiedon jakamista ja vastuullisuusraportteihin on koottu tietoa organisaatioiden vastuullisuustavoitteista ja -teoista. Viestintä vastuullisuudesta lisää tapahtuneen toiminnan relevanssia, mutta myös ohjaa tulevia toimintoja ja prosesseja (Penttilä & Eräranta 2021, 13). Vastuullisuuteen liittyvien moninaisten määritelmien olemassaolo ja käyttäminen on osa vastuullisuuteen liittyvää viestintää. Mikäli vastuullisuusraportti on riittämätön se voi saada aikaan epäedullisen käsityksen organisaation toiminnasta sekä sen suuruudesta, vaikka itse toiminta olisi vastuullista (Mäkelä 2021, 80).

Vastuullisuuden ympärille on muodostunut monenlaisia, eri yhteyksissä eri lailla määriteltäviä käsitteitä. Esimerkiksi yhteiskuntavastuu, vastuullisuus ja yrityskansalaisuus ovat termejä, joita käytetään usein synonyymeinä toisilleen, vaikka ne eivät tarkoita samoja asioita. Vastuullisuusraportoinnilla yritetään vaikuttaa käsityksiin vastuullisuudesta, koska käsite on laaja ja monimutkainen. (Karppinen 2013, 11, 13, 34-35.) Vastuullisuuden monimutkaisuutta ja monia ulottuvuuksia sisältävänä tuo esille myös Minkkinen (2023, 16). Bénabou & Tirole (2010, 9) puolestaan toteavat, että vastuullisuuden moninaisten käsitteiden takia vastuullisuusraportissa on selvennettävä vastuullisuuden täsmällinen merkitys.

2.9 Sidosryhmien tunnistaminen

Vastuullisuusraportoinnin tehtävä on lisätä sidosryhmien tietoa raportoivasta organisaatiosta ja organisaation toimialasta. Ammatillisilla oppilaitoksilla ei ole tällä hetkellä pakollista velvollisuutta tehdä vastuullisuusraportointia ja vastuullisuusraportin muoto sekä sisältö voidaan valita vapaasti. Vastuullisuusraportin sisällön on oltava sidosryhmälle oleellista tietoa.

Organisaation on tunnistettava sidosryhmänsä ja tuotettava kyseiselle sidosryhmälle tarpeellista tietoa. (Juutinen & Steiner 2010, 217-218.) Tässä tutkimuksessa yksi arvioitavista kohdista on edellä mainituista syistä sidosryhmien tunnistaminen (taulukko 2, kohta 26).

2.10 Raportoinnin tarve kasvaa

Raportoinnin tarve ei tulevaisuudessa vähene, vaan todennäköisesti kasvaa. Yritykset ovat olleet edelläkävijöitä ja julkisen sektorin toimijat ovat alkaneet julkaista raporttejaan myöhemmin. Globaalisti vastuullisuusraportointi on niin yleisesti käytössä, että pieni vähemmistö raporttoimattomista yrityksistä on merkittävässä ristiriidassa vallitsevien normien kanssa (King 2020, 7). Vastuullisuusraportoinnissa on syytä pitää mielessä, että raportoinnin ei pitäisi olla itsetarkoitus, vaan vastuullisen toiminnan. Vastuullisuusraporttien lukijat on syytä huomioida ja kohdentaa vastuullisuusraportin sisältö kyseiselle lukijakunnalle, niin että esimerkiksi sijoittajille, työntekijöille ja asiakkaille viestitetään heitä kiinnostavia oleellisia tietoja oikealla tavalla (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 226).

Lukijoita kiinnostaa mitä vastuullista organisaatio on tehnyt ja toteuttanut sekä miten tavoitteisiin on päästy. Huonosti menneistä toimenpiteistä on myös hyvä kertoa, koska se lisää uskottavuutta. Jotta kiinnostavia asioita voidaan kertoa, on tehtävä mittauksia ja toimenpiteitä. (Kurittu & Rankinen 2023, 271.)

2.11 Raportointi on viestintää

Vastuullisuudesta raportointi on viestintää. Organisaation onkin kohdennettava raportoinnissa viestintää tunnistetuille sidosryhmillensä. Työntekijöille suunnattu vastuullisuusviestintä koostuu eri asioista, kun paikallisille asukkaille tai päättäjille suunnattu vastuullisuusviestintä. (Harmaala & Jallinoja 2012, 163-164.) Vastuullisuutta on mahdollista analysoida oleellisten aitojen faktojen ja vastuullisuusraportoinnin avulla ja niiden perusteella lukijan pitäisi kyetä arvioimaan organisaation edistymistä vastuullisuudessa. Vastuullisuusraportista on mahdollista hankkia ymmärrystä organisaation vastuullisuuteen sidoksissa olevista toimista. (Karpinen 2013, 76.)

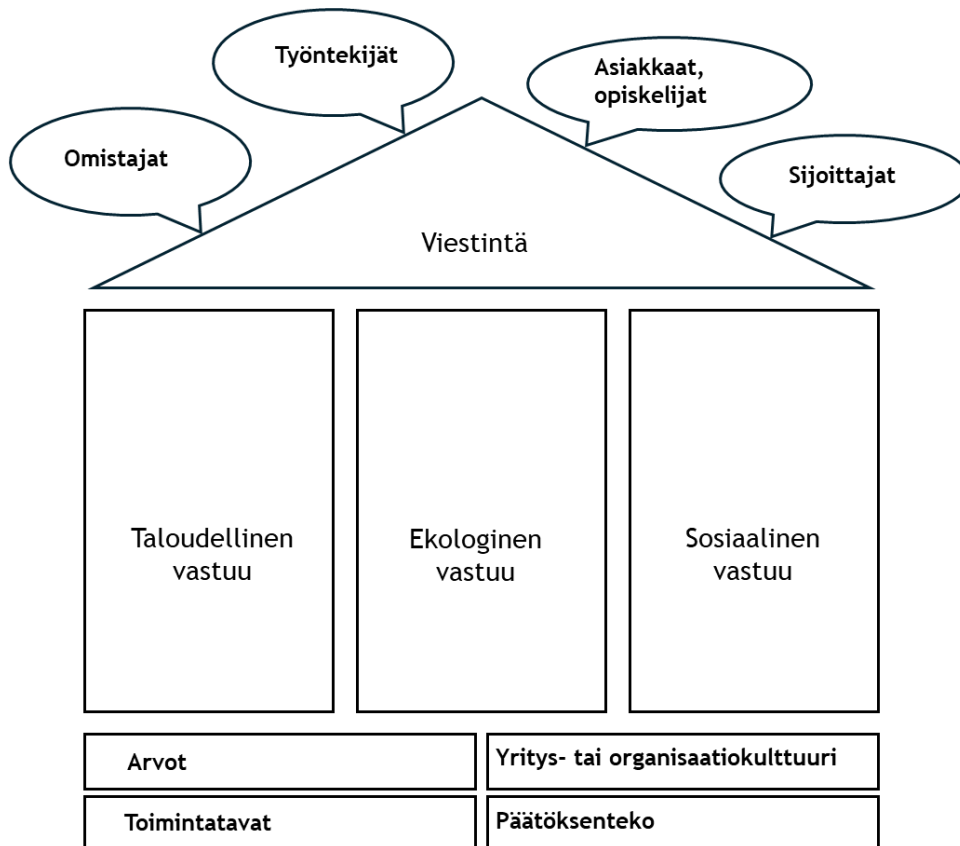
Vastuullisuusraportointi on vapaamuotoista, joten organisaatio voi toteuttaa sitä haluamallaan tavalla. Vastuullisuus on kuitenkin laaja ja moninainen kokonaisuus ja vastuullisuusviestinnän kohderyhmät on syytä huomioida (kuvio 3). Vastuullisuudesta raportointi on vaikeaa ja resursseja kuluttavaa, joten organisaatiot saattavat pyrkiä viestinnällään esittämään vastuullisempaa kuin tosiasiaissa ovat. Alan kilpailutilanne voi lisäksi edesauttaa organisaatioita käyttämään ilmaisultaan vastuullisen oloista tekstiä toiminnastaan, vaikei asia näin olisi. Vastuullisuutta kuvaavien kirjoitusten voidaan joka tapauksessa pitää merkityksellisinä

vastuullisuuden edistymisen osalta. (Karppinen 2013, 76.) Vastuullisuusraportointi on moniulotteinen toiminto ja sen työstämiseen kohdistuu monia päätöksiä organisaatiossa, kuten mistä asioista se koostuu, kenelle ja missä muodossa se on tarkoitettu ja keiden ääni vastuullisuusraportissa pääsee esille (Mäkelä 2021,84).

Vastuullisuusraportin lukijan mielenkiinto kohdistuu organisaation toimintaan ja tuloksiin sekä tavoitteisiin vastuullisuudessa. Jotta lukija löytää vastuullisuusraportista itseänsä kiinnostavat tiedot, on raportin tietojen oltava oleellisia. (Kuusela 2022, 37.) Samaa asiaa lähestyvät toisesta näkökulmasta Niskala, Tarna-Mani, Puroila & Pajunen (2019, 111) kun raportointi nähdään johtamisvälineenä, jonka on tarjottava lukijalle riittävät ja sopusoinnussa olevat tiedot organisaation vastuullisuuden vaikutuksista, tuloksista ja kehitysestä.

Vastuullisuus pohjautuu organisaation arvoihin ja organisaatiokulttuuriin sekä niitä täsmentäviin kirjoitettuihin ja kirjoittamattomiin sääntöihin. Arvot ovat erittäin tärkeitä vastuullisuudessa, toimintatavoissa ja päätöksenteossa. Vastuullisuuden keskeiset elementit ovat ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen vastuu. Taloudellinen vastuu antaa mahdollisuuden ekologisen ja sosiaalisen vastuun hoidolle. Ekologinen vastuu koostuu luonnonvarojen liiallisen käytön ja ilmastomuutoksen ennaltaehkäisystä. Sosiaalinen vastuu tarkoittaa organisaation toiminnan vaikutuksista ihmisiin ja hyvinvointiin. Sidosryhmätyö ja viestintä kuuluvat vastuullisuuden sekä mahdollistavat organisaation kompetenssin edistymisen. Asiaa on esitetty kuviossa 2. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 7-9.)

Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuudesta ja siitä raportoinnista on myös samoja kuvion 2. piirteitä. Sidosryhmät ammatillisissa oppilaitoksissa poikkeavat joltain osin yksityisten organisaatioiden sidosryhmistä. Oppilaitosten sidosryhmiä ovat opiskelijat ja oppilaitosten koulutus- ja muita palveluita käyttävät yksityis- ja yritysasiakkaat. Työntekijöinä voi olla työsuhteessa olevaa vakituista henkilökuntaa ja ostopalveluiden puitteissa toimivia työntekijöitä ja toimihenkilöitä. Omistajia ovat kunnat, kuntayhtymät ja yksityiset koulutuksen järjestäjät. Sijoittajaksi puolestaan voidaan mainita valtio, koska Opetus- ja kulttuuriministeriö ja muut viranomaisorganisaatiot myöntävät rahoitusta ammatilliseen koulutukseen.

Kuvio 2: Yritysvastuun iso kuva. (Mukaillen Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019)

2.12 Vastuullisuusraportointi koulutuksessa ja oppilaitoksissa

Oppilaitoksilla voi olla halu korostaa vastuullisuutta osana opetus- ja kasvatustoimintaansa. Vastuullisuusraportointi voi auttaa oppilaitosta parantamaan mainettaan ja houkuttelevuuttaan sidosryhmien silmissä. Organisaatioilla on tarve aineellisten ratkaisujen lisäksi saada yleistä luottamusta ja hyväksyntää yhteiskunnan aineettomassa ihmisten välisessä ympäristössä (Sandelin 2011, 6). Yhä useammat arvostavat vastuullisia organisaatioita ja voivat suosia niitä valittaessa koulutus- tai työpaikkaa. Vastuullisuusraportti voi auttaa vastaamaan näihin odotuksiin ja osoittaa, että oppilaitos on sitoutunut toimimaan vastuullisesti. Se voi lisäksi auttaa oppilaitosta tunnistamaan vastuullisuutensa vahvuudet ja heikkoudet sekä parantamaan toimintaansa niissä.

2.13 Raportointi ja GRI-standardi

GRI-standardien avulla erilaiset ja eri kokoiset organisaatiot voivat raportoida vaikutuksistaan talouteen, ympäristöön ja ihmisiin vertailukelpoisella ja uskottavalla tavalla. Tämä lisää läpinäkyvyyttä sidosryhmille kestäväen kehityksen toteutuksessa. Maailmanlaajuiset standardit on suunniteltu monenlaiseen organisaatiotoimintaan soveltuviksi antamaan kokonaiskuvaa organisaation olennaisista vaikutuksista ja niiden hallinnasta. Yleismaailmallisia standardeja voi soveltaa toimialasta riippumatta. (GRI 2023.)

GRI-standardin mukainen raportointi sopii isoille, pienille ja keskisuurille organisaatioille, mutta eniten sitä käytetään suuryritysten raportoinnissa. Suurilla yrityksillä on useimmiten riittävästi resursseja toteuttaa GRI-raportointia ja kansainvälinen toiminta edellyttää vertailukelpoista ja globaalisti uskottavaa raportointia, kuten GRI:n mukaista vastuullisuusraportointia. Ohjeistuksesta löytyy suuntaviivat raportoinnin vähimmäisvaatimuksille (Harmaala & Jallinoja 2012, 225). GRI-ohjeistuksen mukaisesti vastuullisuusraportointi sisältää muun muassa tietoa organisaation hallinnon toiminnasta, kanssakäymisestä sidosryhmien kanssa ja tärkeistä tunnusluvuista, niin että vastuullisuusraportti antaa sellaisenaan luotettavan tiedon organisaation vastuullisesta toiminnasta kokonaisuudessaan (Juutinen & Steiner 2010, 242-243).

3 Opinnäytetyön kehittämisasetelma

Seuraavaksi esitetään opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet, tutkimuskysymykset ja käytetyt menetelmät sekä käytetty aineisto. Lopuksi esitetään eettiset periaatteet.

3.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä tutkimusta siitä mitä vastuullisuusraportointi tarkoittaa ammatillisessa oppilaitoksessa ja kartoittaa miten ammatillinen oppilaitos raportoi vastuullisuudesta tällä hetkellä. Tämän opinnäytetyön kohdeorganisaationa on ammatillinen oppilaitos ja tarkoitus on kartoittaa ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnin tämänhetkistä tilannetta. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli alkuvaiheessa, miten ammatillinen oppilaitos toimii vastuullisesti siitä raportoiden sidosryhmille. Tässä opinnäytetyössä ei varsinaisesti tutkita ammatillisten oppilaitosten todellista vastuullisuutta, vaan vastuullisuudesta raportointia.

3.2 Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Tarkemmat tutkimuskysymykset joihin tuloksissa vastataan ovat:

Mitä vastuullisuudella ammatillisten oppilaitosten kontekstissa tarkoitetaan?

Millainen on vastuullisuusraportoinnin nykytila ammatillisissa oppilaitoksissa?

Millaisia näkemyksiä ammatillisissa oppilaitoksissa on vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä?

Tästä opinnäytetyöstä on rajattu pois oppilaitoksen viestintä yleisesti ja kun tässä opinnäytetyössä viitataan vastuullisuusraportointiin, niin sillä tarkoitetaan erillistä julkista verkosta löytyvää vastuullisuustietoa raportin muodossa. Vastuullisuusraportteja voidaan julkaista myös vuosikertomuksen osana, mutta tässä opinnäytetyössä arvioitavat vastuullisuusraportit ovat erillisiä, ei vuosikertomuksena osana julkaistuja ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportteja.

3.3 Käytettävät menetelmät

Vastuullisuuteen ja sen raportointikäytäntöihin on perehdytty kirjallisia lähteitä analysoimalla. Tutkimus aloitettiin kesällä 2023. Tutkimuksen alussa käytiin läpi kaikki Opetushallinnon tilastopalvelusta löytyvät Uudellamaalla toimivat järjestämisluvan saaneet ammatilliset oppilaitokset, joiden opiskelijamäärät ovat yli tuhat opiskelijaa (taulukko 1).

Taulukko koostuu ammatillisista oppilaitoksista Uudellamaalla vuonna 2021, koska tilastovuoden 2022 tiedot eivät olleet vielä tuolloin julkisia. Kesällä tarkasteltiin edellä mainitun rajauksen perusteella kaikki 14 Uudellamaalla toimivan järjestämisluvan saaneiden ammatillisten oppilaitosten internetissä olevat julkiset verkkosivut.

Läpikäytyt oppilaitokset Uudellamaalla	Oppilaitok- sia	Opiskelijat	Opiskelijoita/ oppilaitos
Axxell Utbildning Ab	1	3435	3522
Careeria Oy	1	6498	6759
Espoon Seudun Koulutuskuntayhtymä Omnia	1	13425	14862
Helsingin Kaupunki	1	16374	16287
Helsinki Business College Oy	1	3363	3501
Hyria Koulutus Oy	1	6951	6918
Keski-Uudenmaan Koulutuskuntayhtymä Keuda	1	11958	12384
Kirkkopalvelut Ry	1	3324	3474
Luksia, Länsi-Uudenmaan Koulutuskuntayhtymä	1	4545	4836
Mercuria Kauppaoppilaitos Oy	1	1668	1605
Perho Liiketalousopisto Oy	1	2607	2571
Suomen Diakoniaopisto - Sdo Oy	1	3951	3774
Svenska Framtidsskolan I Helsingforsregionen Ab	1	1806	1740
Vantaan kaupunki	1	6852	6348
Yhteensä	14	88578	6327

Taulukko 1: Ammatilliset oppilaitokset Uudellamaalla vuonna 2021, opiskelijamäärä yli 1000.
(Mukaillen Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen 01.08.2023)

3.4 Aineistona kolmen ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportit

Uudenmaanliiton (2023) mukaan Uusimaa on Suomen suurin taloudellisen toiminnan keskittymä ja väestömäärältään kasvualue. Alueella asuu 1,7 miljoonaa ihmistä eli melkein joka kolmas suomalainen on uusimaalainen. Suuren väestö- ja työpaikkamäärästä johdosta alue on tarkasteltavana ammatillisten koulutusten koti- ja opetuspaikkojen osalta. Ammatillisten koulutuksen järjestäminen edellyttää Opetus ja kulttuuriministeriön myöntämää järjestämislupaa. Tutkimuksen alussa on tarkasteltu kaikki Opetushallinnon tilastopalvelusta löytyvät Uudellamaalla toimivat järjestämisluvan saaneet ammatilliset oppilaitokset, joiden opiskelijamäärät ovat yli tuhat opiskelijaa (taulukko 1). Tutkimus aloitettiin kesällä 2023 ja silloin tarkasteltiin kaikkien 14 Uudellamaalla toimivan ammatillisen oppilaitoksen kotisivut. Ammatillisten oppilaitosten kotisivuilta tehtiin useita hakuja muun muassa hakusanoilla vastuullisuus, raportti, ympäristö, kestävä kehitys sekä vastaavilla ruotsinkielisillä sanoilla mikäli kyseessä oli ruotsinkielinen oppilaitos, kuten Axxel. Ammatillisten oppilaitosten verkkosivuilta tarkasteltiin lisäksi tietoa oppilaitoksesta -kohtien sisältö ja materiaalit.

Tutkimuksen aineisto koostui kolmen Uudellamaalla toimivan oppilasmäärältään eri kokoisen ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraporteista. Tutkimuksessa ei ole mukana ne 11 ammatillista oppilaitosta, joiden verkkosivuilla ei ollut kesällä 2023 vastuullisuusraporttia. Opinäytetyössä tarkastelussa olevat ammatilliset oppilaitokset ovat Careeria, Keskiuudenmaan Koulutuskuntayhtymä eli Keuda ja Perho Liiketalousopisto. Kaikilta edellä mainituilta oppilaitoksilta löytyi verkkosivuilta vastuullisuusraportti viime vuosilta. Careerian ja Perhon vastuullisuusraportit olivat molemmat vuodesta 2022 ja Keudan vastuullisuusraportti sisälsi vuodet 2020-2021. Uudellamaalla toimivista oppilaitoksista vastuullisuusraportin oli tehnyt kolme oppilaitosta 14:sta, joten vastuullisuusraportin oli tehnyt noin 20 prosenttia Uudenmaan alueen ammatillisista oppilaitoksista ja noin 80 prosenttia oppilaitoksista ei puolestaan ollut tehnyt vastuullisuusraporttia.

Omnian verkkosivuilta löytyi kattava hiilijalanjäljen laskentaraaportti vuodesta 2021, mutta ei vastuullisuusraporttia. Muutamilla ammatillisilla oppilaitoksilla, kuten Hyrialla ja Omnialla oli varsin hyvin tietoa kestävästä kehityksestä. Toisaalta useilla oppilaitoksilla tietoa oli hyvin niukasti.

3.5 Laadullinen kartoittava vertailuanalyysi

Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia ja sen toteutumista on lähestytty laadullisella dokumenttianalyysillä, tarkemmin sanottuna sisältöanalyysillä ja kartoittavalla menetelmällä vertailuanalyysillä. Tuomen ja Sarajärven (2008, 23-24) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pitää olla myös teoriaa, mutta tunnistavat käsitteen pulmallisuuden. Lisäksi he

esittävät keskeisten käsitteiden kuvaamista tutkimuksessa. Sisältöanalyysissa kiinnitetään huomiota mitä aiheita, asioita ja teemoja se sisältää (Vuori 2023). Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2018, 137) mukaan sisällön analyysi on toinen dokumenttianalyysin analyysitavoista ja siinä yritetään kuvailla aineistoa verbaalisesti ja havaita kirjoituksen tarkoitusta. Tutkimusmenetelmänä vertailuanalyysi sopii, kun on tarkoitus vertailulla kartoittaa saman alan organisaatioiden toimintaa keskenään, kuten tässä opinnäytetyössä Uudellamaalla toimivien ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia.

Laadullisen tutkimuksen toteutus yleisesti edistyy päättämällä aluksi mikä aineistossa on mielenkiintoista. Luetaan materiaali ja kartoitetaan mielenkiintoiset asiat. Sen jälkeen kootaan mielenkiintoiset asiat yhteen ja hylätään muut asiat tutkimuksesta. Lajitellaan aineistoa ja koostetaan siitä selonteko. (Laine Tuomen & Sarajärven 2008, 104 mukaan.) Aineiston vertailuanalysointi aloitettiin tässä tutkimuksessa kokoamalla kolmen oppilaitoksen vastuullisuusraportin tietoja taulukkoon vertailupohjaksi (taulukko 2). Vastuullisuusraportit luettiin useita kertoja tutkimuksen aikana sekä vastuullisuusraportin sisältämät kuvat, taulukot ja kuvat myös arvioitiin tutkimuksen aikana. Viitteellisenä pohjana raportointivertailussa on käytetty Valtiokonttorin ohjetta vastuullisuusraportin esimerkkipohjasta (Vastuullisuusraportin esimerkkipohja 2021). Valtionkonttorin esimerkkipohjaa päädyttiin käyttämään vertailussa, koska valtiohallinto on merkittävä toimija, joka edustaa julkista sektoria, kuten ammatilliset oppilaitoksetkin. Valtiokonttorin vastuullisuusraportointihanke on tuomassa muutosta raportoinnin vastuullisuusvaatimukseen (Hellström & Parkkonen 2022, 18). Kolmen oppilaitoksen vastuullisuusraportointien arvioinnissa käytettävään Valtiokonttorin esimerkkipohjasta muokattuun taulukkoon on lisätty neljä arvioitavaa asiakohtaa (taulukko 2). Arvioitavat lisäkohdat ovat vastuullisuusraportin sivumäärä mikä osittain ilmentää vastuullisuusraportin laajuutta, vastuullisuuden määritelmä minkä arviointitarvetta perustellaan kohdissa 2.3 ja 2.8, sidosryhmien tunnistamista minkä tarpeellisuutta perustellaan kohdassa 2.9. Lisäksi tarkastellaan yhteystietojen löytymistä lisätietoja mahdollisesti haluavalle, koska raportoinnin läpinäkyvyyden ja sidosryhmäyhteistyön kannalta yhteystietojen ilmoittaminen on oleellista.

Taulukon 2. tarkoituksena on vertailla ja tehdä huomioita mitä kolmen erikokoisen Uudellamaalla toimivan ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportti sisältää. Työn lopputulokseksi tuodaan esille huomiot ammatillisen koulutuksen vastuullisuusraportoinnista ja niissä esiintyvistä yhtäläisyyksistä sekä eroavaisuuksista.

3.6 Eettiset periaatteet

Tiedonhankintamenetelmiä opinnäytetyössä on julkiset dokumenttiaineistot, verkkosivustot ja kirjallisuus. Opinnäytetyössä ei kerätä tai käsitellä henkilötietoja, vaan kolmen koulutusorganisaation julkiseksi internetsivuilleen laittamaa raporttimuotoista tietoa. Koska opinnäytetyö

kohdistuu julkisesti esillä olevaan tekstimateriaaliin ja tietoon ilman, että kohteena olevista organisaatioista rekrytoidaan henkilöitä tutkimukseen, niin tutkimuslupaa ei opinnäytetyössä tarvita. Kuula-Luumin (2023) mukaan tutkimuslupaa ei tarvita, jos ei rekrytoida tutkittavia organisaatioista.

Yksi tässä tutkimuksessa olevista ja arvioitavista ammatillisista oppilaitoksista on opinnäytetyön tekijän työnantaja, joten myös esteellisyttä on syytä arvioida. Tutkimuksen alussa on käyty läpi kaikki 14 Uudellamaalla toimivaa ammatillista oppilaitosta, mutta vain kolme ammatillista oppilaitosta oli julkaissut vastuullisuusraportin. Koska vain kolme oppilaitosta oli julkaissut vastuullisuusraportin, niin vertailuanalyysiin otettiin mukaan kaikki kolme oppilaitosta julkisten materiaalien osalta. Tämä tutkimus on pyritty tekemään objektiivisesti, eikä työsuhte ole vaikuttanut aineiston tarkasteluun ja tehtyihin tulkintoihin. Opinnäytetyössä käsitellään ainoastaan kaikkien oppilaitosten julkaisemia vastuullisuusraportteja tai muuta oppilaitokseen liittyvää julkista tietoa samoin kriteerein, joten esteellisyys ei vaarannut tässä opinnäytetyössä.

Vastuullisuusraportit ovat julkisesti esillä ja luettavissa tutkimuksessa mukana olevien organisaatioiden verkkosivuilta, joten on ollut tarpeetonta käyttää oman tietokoneen tallennustilaa muualla hyvin luettavan raportin tallentamiseen. Yhden vertailussa mukana olevan organisaation vastuullisuusraporttia on mahdotonta tallentaa omiin tiedostoihinsa, kahden muun tarkasteltavan organisaation osalta tallentaminen on mahdollista, mutta se on ollut tarpeetonta.

Opinnäytetyön aineiston säilytyspaikkana on ollut opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisen ja oman tietokoneen kiintolevy, eikä aineistoihin ole ollut pääsyä muilla kuin opinnäytetyön kirjoittajalla. Opinnäytetyössä käytetty lähdeaineisto poistetaan ja tuhotaan kahden vuoden kuluessa valmistumisesta.

4 Ammatillisilta oppilaitoksilta vastuullisuusraportteja viime vuosina

Julkiset organisaatiot eivät tyypillisesti ole tähän mennessä raportoineet yhteiskuntavastuutaan samalla tapaa kuin yritykset. Niiden on oletettu lainmukaisista ja säädetyistä tehtävistä johtuen toimivan vastuullisesti. (Hellström & Parkkonen 2022, 6.) Julkisen sektorin pienehköt toimijat, kuten ammatilliset oppilaitokset saavat rahoitusta valtiolta, kunnilta ja kuntayhtymiltä. Kasvaneet odotukset julkisen sektorin, kuten ammatillisen koulutuksen, avoimuudelle koskee myös vastuullisuutta ja sen edistämistoimenpiteitä. Ne ovat alkaneet tuottaa vastuullisuusraportteja paljon myöhemmin kuin yritykset, lähinnä vasta viime vuosina, aiheeseen liittyvän yleisen kiinnostuksen ja mahdollisesti sidosryhmien kyselyiden lisääntyttyä (Hellström & Parkkonen 2022, 17-18). Organisaation on syytä toiminnassaan kuunnella sidosryhmiänsä

vastuullisuudessa ja siitä raportoitaessa sidosryhmien kuuntelu korostuu erityisesti. Vastuullisuusraportointi on jatkuvasti kehittyvää, yhteiskunnan kehittymistä ja odotuksia huomioivaa. Yhteiskunnassa esillä olevat asiat heijastuvat raportointiin, niin että raporteissa voidaan tuoda vahvemmin esille sillä hetkellä esillä olevia teemoja, kuten esimerkiksi hiililaskenta, päästöt tai ihmisoikeudet.

Vastuullisuudesta raportointi vakuuttavasti on kuitenkin melko mahdotonta ilman sitä edeltäviä vastuullisuustoimenpiteitä. Uskottava vastuullisuusraportointi pitää sisällään toteutuneita toimenpiteitä ja tuloksia, muutoin kyseessä on pinnallinen ja harhaanjohtava markkinointitoimenpide.

4.1 Vastuullisuusraportointi

Vastuullisuusraportti on osalle toimijoista velvoittava ja osalle toimijoista taas vapaaehtoinen. Vastuullisuusraportin on tarkoitus tuottaa ymmärrystä raportoivan yrityksen tai organisaation toiminnasta monipuolisesti ja laajasti. Vastuullisuusraportointia voidaan tuottaa hyvinkin erilaisin tavoin ja lähtökohdin.

Vastuullisuusraportoinnista velvoittava

Vuonna 2016 hyväksytty kirjanpitolain muutos teki vastuullisuusraportoinnista tietyn edellytyksin velvoittavaa. Vastuullisuusraportointivelvoite koskee suuria ja yhteiskunnan kannalta merkittäviä yhtiöitä. Kirjanpitolain (1997/1336) 1 luvun 4 c pykälän mukaan suureksi yritykseksi katsotaan yli 250 henkeä vuodessa keskimäärin työllistävä yritys, mutta myös taseeseen ja liikevaihtoon liittyville tunnusluville on minimiehtoja suureksi yritykseksi luokiteltaessa. EU:n direktiiviin pohjautuva velvoite ohjaa yhtiöitä raportoimaan toimintalinjoistaan, jotka koskevat muun muassa ympäristöä ja ihmisoikeuksia.

Vaikka lainsäädäntö edellyttää tiettyjen asioiden esille tuomista, siinä ei kuitenkaan yksilöidä mitä lukuja tulee esittää, jotta lainsäädäntö on mahdollisimman toimiva eri toimialoille. Vastuullisuusraportti voi olla osana toimintakertomusta tai erillisenä raporttina. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023.) Vastuullisuusraportointi on yrityksille ja organisaatioille melko joustavaa, mikä edistää vastuullisuuden käsittelyä ja raportin tuottamista. Yritysten vastuullisuusraportoinnin määrä vuosikertomusten yhteydessä Suomessa on kasvanut 30 prosentilla vuodesta 2017 vuoteen 2020 mennessä ja kasvun ennakoidaan jatkuvan (Otterström 2020, 20).

EU:n vastuullisuusraportointidirektiivi siirtymäaika on ollut pitkä, mutta se alkaa vaikuttaa suuriin yrityksiin jo vuodesta 2024. Direktiivi ei suoraan vaikuta ammatillisiin oppilaitoksiin, mutta välillisesti se saattaa vaikuttaa, jos suuryritykset alkavat vaatia vastuullisuusasioita

sidosryhmiltään. Ollakseen vastuullinen yhteistyökumppaneiden vastuullisuuden varmistaminen nousee esille tärkeänä asiana (Heikkinen 2019, 47-48). Myös vastuullisuuden aikaisempaa enempi esilläolo ja raporttimäärän lisääntyminen voi saada kuluttajat, kansalaisjärjestöt ja median kiinnostumaan vastuullisuusraportoinnista ja sen takia ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointiin tai raportoimattomuuteen kohdistuu uutta kiinnostusta.

4.2 Vastuullisuusraportoinnin merkitys

Suomen ympäristökeskuksen pääjohtaja Leif Schulmanin (2023) mukaan ”vastuullisuus on sekä päivittäistä tekemistä että jatkuvaa kehittämistä.” Ilman vastuullisuuden toimenpiteitä on organisaation vaikeaa raportoida, joten vastuullisuusraportointi lisää yrityksen tai organisaation uskottavuutta vastuullisuusväitteissään. Vastuullisuus työ tarvitsee vastuullisuusraportointia ja ilman vastuullista toimintaa ja konkreettisia tekoja ei siitä myöskään voida uskottavasti raportoida. (Liappis, Pentikäinen & Vanhala 2019, 222). Varsin useassa julkaisussa korostettiin esimerkiksi, ettei vastuullisuutta voi irrottaa päivittäisestä toiminnasta ja jokaisella tekemisellä on vaikutusta vastuullisuuteen. Vaikutus voi olla positiivista, negatiivista tai neutraalia.

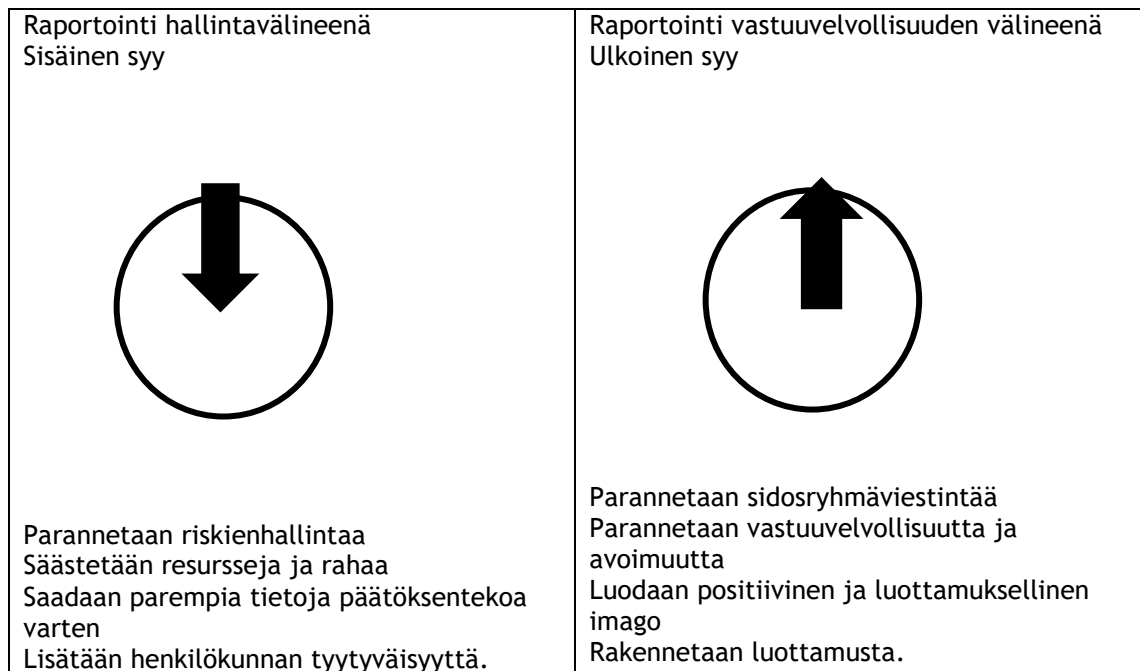
Yksittäisiin tuotteisiin tai palveluihin liitetyt vastuullisuuteen viittaavat markkinointilauseet pitää pystyä todentamaan esimerkiksi vastuullisuusraportissa. Samalla se mahdollistaa toiminnan läpinäkyvyyttä ja kehittymistä. Raportoidessaan organisaatio myös huomaa mahdollisia kehityskohteita toiminnassaan, kuten suurta energiakulutusta tai osaamisen puutteita. Vastuullisuusraportti on väline, jolla osoitetaan edistymistä kestäväen kehityksen osa-alueiden edistämässä ja välttämätön raportti, millä osoitetaan toiminnan oikeutus sidosryhmille (Niskala, Pajunen & Tarna-Mani 2013, 100).

Järvisen (2020, 13-15) mukaan ilman raportointia ei ole oikeastaan vastuullisuuttakaan, joten oletetaan että organisaatiot viestivät ja raportoivat vastuullisuudestaan. Nykyaikainen vastuullisuusviestintä, kuten muukin viestintä on erilaisia viestintäkanavia käyttävää ja avointa. Vastuullisuusraportointi toimii myös organisaation kehittämisen työkaluna ja viestintä alkaa välittömästi, kun organisaatio aloittaa vastuullisuustoimenpiteet. Myös viestimättömyys on eräänlainen viestinnällinen toimenpide. Vastuullisuusviestintä luo sidosryhmille ymmärrystä organisaation toiminnasta. Viestintää on tarpeellista kohdentaa ja tuottaa havainnollista konkreettista tietoa ja kuvauksia tehdyistä toimenpiteistä sidosryhmille. (Järvinen 2020, 13-15.) Edellä mainituista syistä tässä vertailussa on arvioitavana sidosryhmien tunnistaminen ja tapausesimerkit (taulukko 2, kohdat 19 ja 26).

4.3 Sisäiset ja ulkoiset syyt vastuullisuusraportoinnille

Yksityisellä ja julkisella sektorilla vastuullisuusraportoinnilla vastataan erilaisten sidosryhmien tarpeisiin (kuvio 2). Kuluttajat ja rahoittajat odottavat yksityiseltä sektorilta tietoa tuotteista ja riskeistä. Julkisen sektorin tarjoamia palveluita kohtaan odotukset ovat erilaisia. Jos vastuullisuusraportoinnin lähtökohtana on sisäiset syyt ja sitä pidetään hallintavälineenä, niin samalla parannetaan organisaation riskienhallintaa, säästetään resursseja ja rahaa, saadaan parempia tietoja päätöksentekoa varten sekä parannetaan henkilöstön tyytyväisyyttä. Kun raportointi toimii vastuullisuusvelvollisuuden välineenä ja sen toteutus perustuu ulkoisille syille, niin edistetään sidosryhmäviestintää ja vastuuvollisuutta, luodaan myönteisyyttä ja rakennetaan luottamusta. (Nopea tilannekatsaus kestävyysraportoinnista: EU:n toimielinten ja virastojen tilanteen kartoitus 2019, 12-13.)

Vastuullisuusraportoinnin syitä ammatillisissa oppilaitoksissa voidaan arvella edellä mainitun perusteella Keudalla olevan sekä sisäisiä että ulkoisia, koska vastuullisuutta koskevan strategian syntymiseen on ollut osallisena muun muassa henkilöstö, opiskelijat, asiakkaat ja omistajat. Yhteystiedot Keudan vastuullisuudesta kiinnostuneille löytyy kahdelle henkilölle Keudassa. Perholla puolestaan voidaan arvella olevan sekä sisäisiä että ulkoisia syitä vastuullisuusraportille painottuen ulkoisiin syihin, koska vastuullisuutta koskeva strategia on lähtöisin tunnistetuista megatrendeistä. Careerian vastuullisuusraportista ei näitä tietoja ollut. (Taulukko 2: kohdat 11 & 27.) Aikaisemmin esitetyn institutionaalisen teorian mukaan normatiiviset paineet lisäävät alan toimijoiden yhtenäisiä käytäntöjä, vaikka ne eivät ole pakottavia. Edellä mainituissa tilanteissa, kun kyseessä on normatiivinen paine, kyseessä on ulkoinen syy vastuullisuusraportoinnille.

Kuvio 3: Raportoinnin sisäiset ja ulkoiset syyt. (Mukaiillen Nopea tilannekatsaus kestävyysraportoinnista: EU:n toimielinten ja virastojen tilanteen kartoitus)

4.4 Vastuullisuusraportoinnilla lisätään sidosryhmien ymmärrystä

Vastuullisuusraportoinnilla voidaan ajatella haettavan oikeutusta ammatillisten oppilaitosten ja muiden vastuullisuusraportteja tuottavien tahojen olemassaololle ja toiminnan jatkumiseksi. Vastuullisuusraportointi rakentaa luottamusta ja lisää avoimuuden kautta sidosryhmien ymmärrystä organisaation vastuullisuuden painopisteistä (Ojalainen 2019, 25). Sidosryhmät ovat erilaisia eri aloilla ja erilaisissa organisaatiomuodoissa, mutta tyypillisiksi sidosryhmiksi ajatellaan muun muassa asiakkaat, työntekijät ja rahoittajat (Dmytriyev, Freeman & Hörisch 2021, Pesosen 2013, 9 mukaan).

Vastuullisuusraportointi kuitenkin edellyttää ymmärrystä kestävästä kehityksestä eri osa-alueista. Lisäksi tulisi huomioida miten raportointiprosessi itsessään tukee kestävästä kehityksestä tavoitteita ja, että se tuottaa mahdollisimman paljon tietoa (Mäkelä 2021, 87).

Tutkimuksen mukaan suomalaiset ovat valtaosin yhtä mieltä, että vastuullisuus on tärkeää. Eri ikäluokkien välillä on eroavaisuuksia, niin että vanhemmat ikäluokat pitävät läpinäkyvyyttä ja nuoremmat puolestaan työntekijöistä huolehtimista vastuullisena. (Suomalaisen Työn Liitto 2023.)

5 Raportointivertailu

Raportointivertailussa on käytetty viitteellisenä pohjana Valtiokonttorin ohjetta vastuullisuusraportin esimerkkipohjasta (Vastuullisuusraportin esimerkkipohja 2021). Kolmen oppilaitoksen vastuullisuusraportointien kartoituksessa arvioidaan soveltuvin osin seuraavia Valtionkonttorin esimerkkipohjasta löytyviä asioita: johdon vahvistus laaditulle raportille, kuvaus raportoivasta organisaatiosta, vastuullisuuden johtaminen ja hallinto, vastuullisuustavoitteet, kädenjälki, raportin laadintatapa sekä muut huomiot. Muissa huomioissa kartoitetaan esimerkiksi, onko raportissa vastuullisuuden määritelmää, onko sidosryhmät vastuullisuudessa tunnistettu, löytyykö yhteystieto vastuullisuudesta kiinnostuneille ja vastuullisuusraportin sivumäärä.

Julkiset organisaatiot ovat tuottaneet vastuullisuuteen liittyviä raportteja tähän asti vähemmän kuin yritykset. Asia on muuttumassa Valtiokonttorin tekemän raportointimallipohjan takia. Vastuullisuusraporttipohja edistää ekologisen tarkastelun kokonaisvaltaisuutta ja eri organisaatioiden vertailtavuutta. (Hellström & Parkkonen 2022, 18, 20.)

	Oppilaitos	Careeria	Keuda	Perho
1	Johdon vahvistus laaditulle raportille	x Palvelujohtaja	x kestävä kehityksen koordinaattori	x Rehtori/toimitusjohtaja
2	Esipuhe	x Palvelujohtaja	x Kehitysjohdaja ja kestävä kehityksen koordinaattori	x Rehtorin katsaus
3	Kuvaus raportoivasta organisaatiosta	x Kuva+teksti	x	x Rehtorin katsaus
4	Organisaation nimi ja tehtävä	x Kuva+teksti	x Kuva+teksti	x Kuva+teksti
5	Organisaation koko ja toimipaikat	x Kuvakokonaisuus	x Kuva+tekstissä	x Organisaatiokaaviona
6	Keskeiset toimialat	x Tekstissä		x Organisaatiokaaviossa
7	Tärkeimmät palvelut ja tuotteet sekä tieto, jos tuottamiseen käytetään ulkopuolisia toimittajia	x	Tekstistä löytyy keskeisimmät koulutusalat, muutama viittaus ulkopuolisiin toimittajiin, joilta edellytetään vastuullisuusohjelmaa	x
	Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto			
8	Ovatko organisaation vastuullisuusasiat jonkun johtoryhmän jäsenen vastuulla?	Tähän viitataan epäsuorasti tekstissä	Johtoryhmä ja pedagoginen johtoryhmä	Hallitus ja johtoryhmä vastaavat, muttei mainita vastuuhenkilöitä
9	Raportoiko joku vastuullisuuteen liittyvistä kysymyksistä johtoryhmän jäsenille?	x Kvartaaleittain		
10	Miten vastuullisuuteen liittyvät asiat nousevat organisaation johdon asialistalle?	x	Vastuullisuustiimin vetäjä raportoi johtoryhmälle	
11	Mistä vastuullisuutta koskeva strategia kumpuaa?		x Omistajat, asiakkaat, henkilöstö, opiskelijat ja muut sidosryhmät	x Vuonna 2019 tunnistetuista megatrendeistä ja sidosryhmien odotuksista
12	Onko se rakennettu niin, että se suuntautuu organisaatiossa alhaalta ylös vai ylhäältä alas?	Ei tietoa	x Laaja osallistaminen strategiaprosessiin	Ei mainintaa aloitteesta
13	Kuinka usein johto käsittelee vastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä?	x Kvartaaleittain	Ei mainintaa	Ei mainintaa

	Oppilaitos	Careeria	Keuda	Perho			
	Vastuullisuustavoitteet						
14	Strategiassa tai muussa suunnitelmassa vastuullisen toiminnan tai kestävän kehityksen edistämisen tavoitteet.	x	"Rakennamme toimintaamme vastuullisuuteen ja kestäväan kehitykseen perustuen"	x	Vastuullisesta strategiasta tuodaan esille vastuullisen talouden tärkeys ja hankinnat.	x	Strategiset vastuullisuusteemat
15	Kädenjälki					x	Ei numeerista tietoa
16	Tunnistettujen YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden lukumäärä		Kuvituskuvana raportissa, mutta ei täsmennetty miltä osin koskee Careeriaa. Agenda 2030 tavoitteet, joita lähdetty tavoittelemaan.		Maininta YK:n 17:sta tavoitteesta, joista tuodaan esille köyhyyden poistaminen maailmasta ja hyvinvoinnin turvaaminen ympäristölle kestävällä tavalla.		Strategiset vastuullisuusteemat osittain kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisia
17	Organisaation toiminnan kannalta merkittävimiksi tunnistetut alatavoitteet	x	Sanallinen viittaus			x	Tavoitteemme kestävän kehityksen ohjelmaan 2021-2023 on 4 tavoitetta: henkilökunnan ymmärrys ja osaaminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen, kestävän kehityksen opetuksen laajentaminen ja tasavertaisuus, kestävä ruokajärjestelmä
18	Edistymisen mittarit (alatavoitteille)						
19	Tapausesimerkki		Muutamia suppeita tapausesimerkkejä lähinnä tavoitteena.	x	Esimerkkejä järjestetyistä alakohtaisista ympäristökoulutuksista, biokiertoalusta, pelloilta pöytään, kemikaaliton siivouskokeilu.	x	Esimerkkejä Taitajat-kilpailuun osallistumisista ja monialaisista oppimisympäristöistä.
20	Kädenjälki merkittäväksi tunnistettuun YK:n kestävän kehityksen tavoitteeseen						
21	Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön	x	Hiihijalanjälki laskettu vuodesta 2021	x	Suurimmat päästöt hankinnoista ja korjausrakentamisesta.	x	Osittainen hiihijalanjälki laskettu vuodesta 2020. Sisältää energia-, veden- ja kaasun kulutukset.
22	Raportin laadintatapa		Ei tietoa	x	GRI-mukaisesti	x	GRI-mukaisesti
23	Raportin aikajänne ja muita tietoja		Tämä ensimmäinen raportti tehty vuodesta 2022		Tämä ensimmäinen raportti tehty vuodesta 2022.		Tämä toinen raportti tehty vuosista 2019-2021
24	Sivumäärä	21	pdf	31	issuu	58	pdf
25	Vastuullisuuden määrittely	ei	Viittaus kestäväan kehitykseen	x	Vastuullinen organisaatio huomioi toimintansa vaikutukset kestäväan kehitykseen. Vastuullinen oppilaitos pyrkii lisäämään myönteisiä vaikutuksia.	ei	Tärkeimmät vastuullisuusnäkökulmat, joista johdettavissa: henkilöstö, ympäristö, talous ja koulutus.
26	Sidosryhmät tunnistettu			x	Omistajat, asiakkaat, henkilöstö, opiskelijat ja muut.	x	Opiskelijat, henkilöstö, työelämä, yhteiskunta.

	Oppilaitos	Careeria	Keuda	Perho
27	Yhteystieto kiinnostuneille		x Kehitysjohtaja ja kestävä kehityksen koordinaattori.	x Rehtori.
28	Muita huomioita	Sertifioitu ISO14001-ympäristöjärjestelmä, sähköenergia uusiutuvaa, energiaa säästäviä ratkaisuja, kirpputoritapahtumia, aurinkovoiman lisäysoimia, lahjoitus Ukrainaan. Hankinnat vuodelta 2021, muttu puuttuu yksikkötieto (€?). Niukasti kvantitaavista tietoa, kuten kulutuslukemia.	Aamupuoratarjoilu opiskelijoille ja henkilökunnalle, työsuhdepolkupyörä henkilöstölle, kemikaalitonta siivousta. Raha-, ruoka- ja kalustolahjoituksia Ukrainaan. Eliintarvikkehankinnoista 14% luomua. Rahalahjoitus SPR:lle 16 821 €. *Henkisesti kuormittava vuosi mm. henkilöstölle koronan jälkeen, kyberhyökkäyksen ja hyökkäyssodan johdosta. Julkaistu lssuu-muodossa.	Työsuhteista vakinaisia 94%, toimitettu liikuteltavia sähköpöytiä työntekijöiden koteihin. Henkilöstön ikä- ja sukupuolijakauma, vaihtuvuus, koulutuspäivät ja hyvinvointi esitely. Energian- ja vedenkulutus laskenut, kaikki valaistus LED-tekniikalle ja liiketunnistukselle. Green City Farmilla ekologisesti yli 30 ruokakasvilajiketta, raaka-aineostoista PKS:n toimijoilta ostettu lähes 60%. Runsaasti kuvia omasta vastuullisuustoiminnasta. Kiteytys: Koulutamme kestävä tulevaisuuden lähettiläitä.
	Vastuullisuusraportin osoite	https://careeria.fi/wp-content/uploads/2023/04/Careerian-vastuullisuusraportti-2022.pdf	https://www.keuda.fi/keuda/vastuullinen-ja-kestava-keuda/	https://perho.fi/wp-content/uploads/2021/11/PerhoLTO-GRI-raportti-2019-2021.pdf

Taulukko 2: Raportointivertailu Careerian, Keudan ja Perhon vastuullisuusraporteista. (Vastuullisuusraportin esimerkkipohjaa 2021 mukailten taulukon kohdat 1-22)

Vastuullisuusraportointivertailun oppilaitoskohtaiset huomiot

Seuraavaksi käydään läpi kolmen ammatillisen oppilaitoksen oppilaitoskohtaiset vertailut raportoinnista. Oppilaitokset ovat vertailussa aakkosten mukaisessa järjestyksessä. Vertailtavat asiat käsitellään samassa järjestyksessä kunkin ammatillisen oppilaitoksen kohdalla.

5.1 Careeria

Ensimmäinen 21 sivuinen vastuullisuusraportti vuodesta 2022 on julkaistu vuonna 2023. Careerian vastuullisuusraportti ei noudattele GRI:n raportointiperiaatteita. Vastuullisuusraportista löytyi johdon vahvistus laaditulle raportille, esipuhe ja kuvaus raportoivasta organisaatiosta. Vastuullisuuden johtamisen ja hallinnon osalta tekstissä viitattiin epäsuorasti, että organisaation vastuullisuusasiat ovat jonkun johtoryhmän jäsenen vastuulla, mutta vastuutahoa ei määritelty. Raportissa käy ilmi, että vastuullisuuteen liittyvät kysymykset nousevat organisaation johtoryhmän asialistalle kolmen kuukauden välein eli kvartaaleittain. Epäselväksi jää mistä

Careerian vastuullisuutta koskeva strategia kumpuaa ja onko se rakennettu niin, että se suuntautuu organisaatiossa alhaalta ylös vai ylhäältä alas.

Vastuullisuustavoitteet

Vastuullisen toiminnan ja kestäväen kehityksen edistämisen tavoitteet ovat muun muassa rakentaa toimintaa vastuullisuuteen ja kestäväen kehitykseen perustuen ja hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä.

Tunnistettujen YK:n kestäväen kehityksen tavoitteiden lukumäärä jäi epäselväksi. Vastuullisuusraportissa oli YK:n kestäväen kehityksen tavoitteista kuva, mutta se näytti lähinnä kuvituskuvalta. Kuvasta ei selvinnyt miltä osin YK:n kestäväen kehityksen tavoitteet koskevat Careeriaa.

Organisaation toiminnan kannalta merkittävimiksi tunnistetuista alatavoitteista löytyi sanallisen suppeasti tietoa, mutta edistymisen mittareita alatavoitteille ei löytynyt. Kvantitatiivista tietoa oli raportissa niukasti. Vastuullisen toiminnan edistymisen tapausesimerkit olivat lähempänä tavoitteita kuin esimerkkejä.

Jalanjälki

Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön oli laskettu vuodesta 2021 ja myös hankinnat olivat vuodelta 2021, vaikka kyseessä on vuoden 2022 raportti. Suurimmat päästöt ovat syntyneet hankinnoista ja ostoenergian päästöistä.

Hankinnoista puuttuu lisäksi rahayksikkötieto mikä lisää tiedon epävarmuutta, kun lukija joutuu arvailemaan, onko kyseessä euro, miljoona euroa vai kenties jotain muuta.

Määritelmä

Vastuullisuutta ei raportissa määritelty, asiassa viitattiin kestäväen kehitykseen. Yleisluontoisesti tuotiin ilmi panostus henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointiin, mutta millaisia panostuksia ja toimenpiteitä on hyvinvoinnin eteen tehty, jäi epäselväksi. Sidosryhmien tunnistaminen myös puuttui, samoin kuin yhteystieto lisätietojen saamiseksi.

Lainsäädännön ylittävää toimintaa

Ostettu sähköenergia on kokonaisuudessa uusiutuvaa energiaa ja myös kirpputoritapahtumia oli toteutettu. Careeriassa on sertifioitu ISO14001-ympäristöjärjestelmä. Lämmitysenergian säästöä saatu aikaan edellisvuoteen verrattuna sisälämpötilaa laskemalla. Vastuullisuusraportin piirroskuvituksesta löytyy muun muassa seuraavat toimenpiteet: tyhjien pullojen palautusrahat oli ohjattu eläinsuojeluyhdistykselle, aurinkovoiman lisäysoimet, ympäristökampanjoihin osallistuminen ja lahjoitus Ukrainaan. Tarkemmat numeeriset tiedot toisivat merkittävää painoarvoa toteutuneille toimenpiteille.

Vastuullisuusraportin lopussa on hyvin tunnistettu tulevaisuuden vastuullisuuden moninaisuus ja asian haasteellisuus sekä muutosajan ja toimenpiteiden rajallisuus.

Careerian esille tuomia kehittämiskohteita

Vastuullisuusraportissa ei tuotu esille vuoden 2022 toiminnan kielteisiä tai epäedullisia asioita.

Kokonaisuus

Kyseessä on Careerian ensimmäinen vastuullisuusraportti mikä sisältää paljon tavoitteellisuutta, kun taas toteutunutta konkretiaa oli vähemmän. Useita mainintoja verkossa järjestetävistä koulutuksesta ja palavereista ja niiden tuomista autoilun vähentämisvaikutuksista, mutta päästövähennyksistä ja -vaikutuksista ei ollut kvantitatiivista tietoa. Luonnonvarojen säästönä mainittiin paperin vähentäminen digitaalisuutta lisäämällä, mutta paperin säästö- määrästä ja digitaalisuuden ympäristövaikutuksia ei ollut mainintoja. Tavoitteena on olla hiilineutraali 2035, mutta sitä ei nähdä ainoana tavoitteena, koska viitataan myös, että Agenda 2030 kaikki seitsemäntoista tavoitetta on kaikkien tavoitteita.

Kokonaisuudessaan raportti oli helppolukuinen mihin vaikuttivat muun muassa tekstin väljyys ja kuvitus. Kaikki valokuvat vaikuttivat yleisiltä kuvapankeista haetuilta kuvituskuville. Careeria lukuina, strategia, hiilijalanjälki ja päästöt olivat visualisoitu kuvallisiksi mikä helpottaa lukijaa ja lisäsi luettavuutta. Raportin luettavuutta lisäsi myös, että siinä kuvattiin Careerian vastuullisuusteot 2019-2022 ammattimaisin piirroskuvin. Vastuullisuustekoihin olisi lisäksi tarvittu kvantitatiivista tietoa, nyt tekojen laajuus ja toteutus jää lukijalle epäselväksi. Jos vastuullisuusraportti sisältää yleisluontoisia valokuvia ja piirroksuvia ilman kvantitatiivista tietoa vastuullisuusteosta, niin tarkoituksena voi olla tuottaa lukijalle mielikuvia vastuullisesta organisaatiosta (Nybom, Virtanen & Järvenpää 2019 93-94). Seuraavassa vastuullisuusraportissa olisi hyvä olla aikaisempaa enemmän kvantitatiivista tietoa ja kuvia Careerian omasta toiminnasta kuvaselityksin.

5.2 Keuda

Organisaation ensimmäinen 31 sivuinen vastuullisuusraportti vuodesta 2022 on julkaistu vuonna 2023. Keudan vastuullisuusraportti noudattelee GRI:n periaatteita, joita on käsitelty kohdassa 2.13. Vastuullisuusraportista löytyi johdon vahvistus laaditulle raportille, esipuhe ja kuvaus raporttoivasta organisaatiosta.

Vastuullisuuden johtamisen ja hallinnon osalta mainitaan, että johtoryhmä ja pedagoginen johtoryhmä vastaavat, muttei mainita vastuuhenkilöistä. Raportista ei myöskään käy ilmi raportoiko joku henkilö vastuullisuudesta johtoryhmälle ja jos raportoitiin niin kuinka usein raportointia ja johtoryhmän käsittelyä tapahtuu.

Keudan vastuullisuutta koskeva strategia kumpuaa omistajilta, asiakkailta, henkilöstöltä, opiskelijoilta ja muilta sidosryhmiltä. Vastuullisuusraportissa selviää, että osallistamisprosessi on ollut laaja, mutta ei löydy tietoa, onko strategian rakentaminen tehty organisaatiossa ylhäältä alaspäin vai miten.

Vastuullisuustavoitteet

Vastuullisesta strategiasta tuodaan esille vastuullisen talouden tärkeys ja hankinnat. Hankintaohjeita on päivitetty ja lisätty muun muassa vaatimuksia dokumentoidusta laatu- tai ympäristöohjelmasta sekä sitoutua kansallisen lainsäädännön ja yleismaailmallisten ihmisoikeuksien noudattamiseen. Maininta Hanselin kautta toteutettuihin vastuullisiin hankintoihin mitkä muodostavat kuitenkin vain 4,5 % kaikista Keudan hankinnoista.

Vastuullisuuden painopisteitä ovat hiilineutraali kierto- ja jakamistalous, kestävät ja älykkäät teknologiat sekä yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus. Toiminnallisia tavoitteita ovat kestävyystaitojen oppiminen, kumppanuuksien vahvistaminen, ympäristövastuullinen toiminta, hyvinvoiva työyhteisö ja muutosjohtaminen kohti kestävää tulevaisuutta.

YK:n kestävä kehityksen tavoitteista nostetaan esille köyhyyden poistaminen maailmasta ja hyvinvoinnin turvaaminen ympäristölle kestävällä tavalla.

Vastuullisen toiminnan tapausesimerkkejä oli monipuolisesti, kuten esimerkkejä järjestetyistä alakohtaisista ympäristökoulutuksista, biokiertotaloudesta, pellolta pöytään -toiminnasta ja kemikaalittomasta siivouskokeilusta. Vuoden 2022 vastuullisuusviestintätekojen lukumäärä oli myös esitetty.

Jalanjälki

Hiilijalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön oli laskettu vuodesta 2021 vaikka kyseessä on vuoden 2022 vastuullisuusraportti. Hiilijalanjäljen laskennassa on ollut yhteistyökumppanina Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus. Suurimmat päästöt ovat syntyneet hankinnoista ja korjausrakentamisen projekteista.

Määritelmä

Vastuullinen organisaatio huomioi toimintansa vaikutukset kestäväan kehitykseen. Vastuullinen oppilaitos pyrkii lisäämään myönteisiä vaikutuksia.

Lainsäädännön ylittävää toimintaa

Lakisäateistä laajemmat työterveyspalvelut, henkilöstölle ja opiskelijoille maksuton aamupuuro, liikuntatoimintaa ja epassin tarjonta sekä työsuhdepyöräetu, taukoliikuntaa ja tilojen käyttömahdollisuus, henkilöstöyhdistyksen järjestämää toimintaa vahvistamaan työyhteisön yhteenkuuluvuutta. Okka-säätiön kestävä tulevaisuuden ja Ekokompassi-sertifikaatit

myönnetty. Rahalahjoituksena annettu 16 821 euroa SPR:n katastrofirahastoon. Kolme koulutusalaa antaneet vastuullisuuslupauksen. Ruoka- ja kalustelahjoitukset Ukrainasta tulleille. Elintarvikehankinnoista 14 % on luomutuotettua. Opiskelijaravintoloissa on luovuttu kokonaudanlihasta ja kalatuotteet ovat MSC-sertifioituja eli vastuullisesti kalastettuja. Kahviloissa myynnissä on vastuullisesti tuotettua kahvia ja teetä.

Keudan esille tuomia kehittämiskohteita

Vastuullisuusraportissa tuodaan esille myös kielteisiä asioita, kuten koronan jälkeistä ja Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamaa henkistä kuormittavuutta. Lisäksi mainittiin kyberhyökkäyksen aiheuttama poikkeustila oppilaitoksessa. Vuonna 2023 käynnistetään uusi koko organisaatiota vahvasti osallistava strategiaprosessi.

Kokonaisuus

Kokonaisuudessaan raportti oli monipuolinen kokonaisuus sisältäen laajasti kvalitatiivista ja kvantitatiivista tietoa. Raportissa oli selventäviä piirroksuvia ja -kaavioita sekä kolme valokuvaa Keudan vastuullisuustoiminnasta kuvateksteineen. Seuraavassa vastuullisuusraportissa olisi hyvä olla aikaisempaa enemmän valokuvia ja piirroskaavioita lisäämässä runsaan tekstin luettavuutta. Sosiaalinen vastuullisuus, kuten henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointi -osuudet sisälsivät opiskelija- ja henkilöstökyselyiden palautteita ja annettuja arvioita.

Vastuullisuusraportin lopussa on hyvin tunnistettu, että tulevaisuudessa toiminnan ja palveluiden tulee olla sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullisia ja vastattava ilmastonmuutoksen ja luontokadon aiheuttamiin osaamistarpeisiin. Tulevaisuuden haasteet, kuten kestävyysvaje, epävakaa turvallisuuspoliittinen ja taloudellinen tilanne ennakoivat koulutuspalveluiden taloustilanteen epävarmistumista. Keuda hyödyntää tätä vastuullisuusraporttia uuden vuosien 2025-2029 strategian työstämisessä.

5.3 Perho

Organisaation toinen 58 sivuinen vastuullisuusraportti on julkaistu vuosista 2019-2021. Perhon vastuullisuusraportti noudattelee GRI:n periaatteita, joita on käsitelty kohdassa 2.13. Vastuullisuusraportista löytyi johdon vahvistus laaditulle raportille, esipuhe ja kuvaus raportoivasta organisaatiosta.

Vastuullisuusraportissa käytetään kaavioita ja kuvasymboleita helpottamaan lukijaa esimerkiksi organisaation esittelyssä. Raportin tuottamisessa mukana ollut ulkopuolinen yhteistyökumppani mainitaan nimellä.

Vastuullisuuden johtamisen ja hallinnon osalta mainitaan, että hallitus ja johtoryhmä vastaa, muttei mainita vastuuhenkilöistä. Raportista ei myöskään käy ilmi raportoiko joku henkilö vastuullisuudesta johtoryhmälle ja jos raportoi, niin kuinka usein raportointia ja johtoryhmän käsittelyä tapahtuu.

Perhon vastuullisuutta koskeva strategia kumpuaa vuonna 2019 tunnistetuista megatrendeistä ja sidosryhmien odotuksista, mutta mainintaa ei ole onko strategian rakentaminen tehty organisaatiossa alhaalta ylös vai ylhäältä alas.

Vastuullisuustavoitteet

Strategiset vastuullisuusteemat löytyvät ja kestävä kehityksen edistämisen tavoitteet, niin taloudelliset tavoitteet, kuin sosiaaliset ja ekologiset tavoitteet. Tavoitteissa on myös kvantitatiivisia tavoitteita. Vastuullisuusraportista löytyi tekstiä ja kuvasymboleita ympäristökädenjäljestä, muttei kvantitatiivisia tietoja. Tekstissä tuotiin esille, että opiskelijat ovat kestävä kehityksen lähettiläitä, jotka vievät vastuullisuutta työpaikoille.

Strategiset vastuullisuusteemat ovat osittain YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisia ja alatavoitteet ovat tunnistettu ja niiden edistymiselle on asetettu mittarit. Tapausesimerkinä on mainittu Green City Farmin toiminta missä kasvatetaan kaupunkipellolla ekologisesti vihanneksia muun muassa pääkaupunkiseudun ravintoloiden ja Perhon kestävä gastronomian käyttöön. Henkilöstön osaamistavoitteeksi oli asetettu, että vuoden 2021 loppuun mennessä kestävä kehityksen kurssin on suorittanut 75 % henkilöstöstä.

Jalanjälki

Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön on osittain laskettu vuodelta 2020. Laskelma sisältää energia-, veden- ja kaasun kulutuksien tiedot.

Määritelmä

Vastuullisuutta ei selkeästi määritelty, mutta asiaan viitattiin tärkeimpien vastuullisuusnäkökulmien kautta mitkä ovat henkilöstö, ympäristö, talous ja koulutus. Sidosryhmät ovat tunnistettu. Perhon vastuullisuustyön kannalta neljä tärkeintä pääsidosryhmää ovat opiskelijat, henkilöstö, työelämä ja yhteiskunta. Rehtorin sähköpostiosoite löytyi raportista lisätietoja haluavalle.

Lainsäädännön ylittävää toimintaa

Työntekijöille suunnatussa etätöön ergonomiatempauksessa oli toimitettu liikuteltavia sähköpöytiä ja lap top -telineitä niitä kotona tarvitseville työntekijöille. Ravintolan ja opetustoiminnan kokonaisostoista lähes 60% muodostivat pääkaupunkiseudulla toimivilta tahoilta ostetuista tuotteista. Vuoroviljelyä omalla pellolla ja sadosta tehdään kestävä gastronomian mukaisesti ruokaa.

Henkilöstön koulutustunteja kertyi noin 15,6 tuntia työntekijää kohden ja pitkäjänteisenä tavoitteena on keskimäärin 5 koulutuspäivää (30 tuntia) vuodessa. Johdanto kestävään kehitykseen -verkkokurssin oli suorittanut 69 % Perhon henkilöstöstä.

Työterveyshuolto, maksuttomia niska- ja selkäräyhiä, hierontaetu työpaikalla, virike-etu, edullinen työpaikkalounas.

Koronapoikkeusajan negatiivisista vaikutuksesta matkailu- ja ravintola-alalla huolimatta Perho vältti irtisanomiset toteuttamalla erilaisia työjärjestelyitä ja uusia palveluratkaisuita.

Perhon esille tuomia kehittämiskohteita

Kehittämiskohteita tuotiin avoimesti esille, kuten työntekijöiden kokemaa haitallisuutta työpäivien etukäteissuunnittelun puuttumisen takia, yhteen tehtävään kerrallaan keskittymisen puutetta sekä ettei palauttavia taukoja ehditty pitämään työpäivän aikana. Liikevaihdon lasku edellisvuodesta kaupallisten tulojen vähentymisen takia tuotiin myös esille.

Kokonaisuus

Kokonaisuudessaan raportti oli varsin kattava ja monipuolinen mikä todennäköisesti johtui, että kyseessä on jo toinen vastuullisuusraportti ja raportin tekemisessä on ollut mukana yhteistyökumppani. Kaikki raportin valokuvat vaikuttivat olevan Perhon omasta toiminnasta, opiskelijoista ja henkilökunnasta mikä antoi lisätietoa Perhon toiminnasta ja toi läpinäkyvyyttä sekä uskottavuutta raportille. Vastuullisuusraportin osia, kuten organisaatiota, strategiaa, tavoitteita ja henkilöstöä oli visualisoitu kuvasymbolein, kuvin ja piirroksin mikä helpottaa lukijaa ja monipuolistaa sekä parantaa raportin luettavuutta.

Perhon vastuullisuusraportin valokuvat eivät näyttäneet olevan kaunisteltuja organisaatiokuvia, vaan todellisia valokuvia toiminnasta mikä lisää vastuullisuusraportoinnin uskottavuutta. Raportti on tiedoiltaan erittäin kattava, koska raportin viimeisiltä sivuilta löytyy dataa ja tunnuslukuja taulukkoina sekä GRI-indeksi. Vastuullisuusraportti on sivumäärältään mittava, joten kaikkien sivujen tarpeellisuutta ja raportin tiivistämistarvetta on hyvä jatkossa pohtia. Toisaalta Perhon vastuullisuusraportti koostuu kolmesta vuodesta, ja toimintaa sekä tekstiä tukevat suuret kuvat kasvattavat sivumäärää. Vastuullisuusraportin kirjoittaminen ja tuottaminen on varsin työlästä, joten usean vuoden yhdistäminen samaan raporttiin on ymmärrettävää.

Kun raportti sisältää tietoa ja raportointia usealta vuodelta on syytä olla tarkkana raportoitavista luvuista, jotta ne ovat lukijalle selkeitä ja verrannollisia. Perhon viimeisin vastuullisuusraportti vuosilta 2019-2021 sisälsi esimerkiksi vuosien 2019 ja 2020 tilikausien tunnuslukuja, mutta viimeiseltä raporttiin kuuluvalta vuoden 2021 vain osan tilikauden tunnuslukuista. Raportissa oli muun muassa syntyneen jätteen määrästä tilasto vuosilta 2015-2020, kun taas tilasto

kaukolämmön jakautumisesta uusiutuviin ja uusiutumattomiin polttoaineisiin oli vuosilta 2018-2020 ja henkilöstön vaihtuvuus taas vuosilta 2017-2020. Kvantitatiivisten tietojen raportoinnin yhtenäistäminen, niin että tiedot koskisivat vastuullisuusraportissa samoja raportoituja vuosia selkeyttäisi vastuullisuusraporttia huomattavasti.

Vastuullisuusraportin sosiaalisen vastuun osa oli varsin kattava henkilöstön työhyvinvointi-indikaattorien osalta, kuten työsuhteen keston ja työntekijöiden vaihtuvuuden sekä koulutustuntimäärän ja euromäärän sekä työtyytyväisyyspalautteiden osalta.

Perhon vastuullisuusraportti sisälsi myös runsaasti sidosryhmiin liittyviä organisaatiolyhenteitä mitä ei välttämättä ymmärrä alaa tuntematon lukija. Vastuullisuusraportin lukijoiden kasvatamiseksi ja ymmärrettävyyden lisäämiseksi on lyhenteet syytä kirjoittaa myös yleistajuisesti, niin että kaikki ymmärtävät mitä tahoja ovat esimerkiksi KOEL ja SAJO.

5.4 Raportointivertailun yhteenveto ja johtopäätökset

Vertailu koostui kolmen eri kokoisen oppilaitoksen vastuullisuusraportista. Vastuullisuusraporttien laajuudessa oli huomattavia eroja. Sivumäärältään lyhyin raportti oli 21 sivua ja laajin vastuullisuusraportti sisälsi 58 sivua. Vastuullisuusraporteissa kaksi oli pdf-muodossa ja yksi oli issuu-muodossa.

Vertailtavista organisaatioista Keuda ja Perho käyttivät ulkopuolista yhteistyökumppania ja vastuullisuusraportti oli tehty GRI-raportointistandardien mukaisesti. Careerialla ja Keudalla kyseessä oli ensimmäinen vastuullisuusraportointi. Keudan ensimmäinen raportti oli varsin kattava ja se oli tehty GRI-raportointistandardien mukaisesti ulkopuolisen yhteistyökumppanin kanssa. Careerian ensimmäinen vastuullisuusraportti puolestaan oli suppeahko, mutta ilmeisesti tehty oman organisaation toimesta ilman ulkopuolista yhteistyökumppania. Myöskään GRI-raportointistandardia ei Careerian vastuullisuusraportissa huomioitu. GRI-raportointistandardien käyttäminen vastuullisuusraportoinnissa tekee raportista varsin kattavan ja raportin tekemisestä työlää. Ulkopuolisen tahon käyttäminen Keudan ja Perhon raportin tuottamiseen on varsin ymmärrettävää, mutta vaatii taloudellisen panostuksen asiaan.

Kaikki tutkitut raportit olivat helppolukuisia, mihin vaikutti muun muassa tekstin väljyys ja kuvitus. Kaikissa raporteissa oli valokuvia, joko kuvia omasta toiminnasta tai kuvituskuvia. Lisäksi vastuullisuusraporteista löytyi asioita selventäviä piirroskuvia ja kaavioita.

Vastuullisuus ammatillisissa oppilaitoksissa

Vastuullisuus näyttäytyy ennen kaikkea ekologisena vastuullisuutena ammatillisten oppilaitosten kontekstissa. Hiilijalanjäljen eritasoista laskentaa löytyi kaikkien oppilaitosten vastuullisuusraporteista ja toteutettuja ekologisia tapausesimerkkejä löytyi vähintäänkin hyvin tai

jopa kiitettävästi. Vastuullisuudesta raportointi toteutuu ammatillisissa oppilaitoksissa pitkälti kvalitatiivisin menetelmin.

Määrälliset ja laadulliset tiedot raporteissa

Kolmessa tarkastellussa vastuullisuusraportissa oli määrällisiä ja laadullisia tietoja esitettyinä eri tavoin. Laadullisia tietoja löytyi raporteista eniten, kun taas määrällisten tietojen määrä vaihteli. Laadullisia tietoja löytyi kaikista vastuullisuusraporteista sangen paljon, mutta luettavuuden ja saavutettavuuden parantamiseksi on syytä kertoa tarkemmin vastuullisuusraportissa käytettävistä lyhenteistä. Vastuullisuusraportin lukija voi olla koulutusalan ulkopuolinen henkilö, joten koulutusalan lyhenteet on syytä kertoa ja kuvailla lukijalle. Kvantitatiivisen tiedon määrää on raporteissa syytä lisätä vuosivertailtavuuden ja koulutusalan keskinäisen vertailtavuuden lisäämiseksi. Jotta vastuullisuustyön saavutuksia voidaan havainnollistaa, vaaditaan mittauksia ja täsmällistä tietoa, toisaalta johdon työnä on edellyttää tiedonkeruuta, jotta vastuullisuustyön kehittymistä osataan seurata (Kurittu & Rankinen 2023, 271-272). Numeeristen arvojen mittayksiköihin on myös syytä kiinnittää huomiota läpinäkyvyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi.

Hiilijalanjälki ja kädenjälki

Kaikki oppilaitokset olivat laskeneet hiilijalanjälkensä. Careeria, Perho ja Keuda olivat osallistuneet Opetushallituksen rahoittamaan VASKI-hankkeeseen eli ammatillisen koulutuksen kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämisohjelmaan minkä tuella hiilijalanjäljet oli laskettu Careerissa ja Keudassa vuodesta 2021. Perhon vastuullisuusraportti oli vuosilta 2019-2021 ja hiilijalanjälki oli laskettu vuodesta 2020. Perhon raportissa mainittiin ympäristökädenjälki ja tavoitteena oli laskea hiilijalanjäljen rinnalle myös koulutuksen vaikuttavuutta kuvaava ympäristökädenjälki. Oppilaitosten hiilijalanjäljen laskenta ja siitä raportointi toteutuu todennäköisesti jatkossakin entistä tarkempana.

Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto

Careerian vastuullisuusraportissa tuotiin seikkaperäisimmin esille vastuullisuusasioiden esille ottaminen, käsittely ja vastuu johtoryhmässä. Keudassa puolestaan vastuullisuus on lähtenyt omistajilta, asiakkailta, henkilöstöltä, opiskelijoilta sekä muilta sidosryhmiltä ja vastuullisuuden strategiaprosessiin on ollut laaja osallistaminen. Perhossa toimii kestävän tulevaisuuden työryhmä strategisena työryhmänä.

Oppilaitosten oman osaamisen kehittäminen

Perhon vastuullisuusraportti sisälsi monipuolisesti laadullista tietoa ja määrällisiä tunnuslukuja henkilöstön koulutusmääristä ja tavoitteellisuutta henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Perhossa muun muassa seurataan vuosittain työntekijöiden koulutuspäivien lukumäärää ja vuonna 2020 henkilöstön koulutustunteja kertyi noin 15,6 tuntia työntekijää kohden ja

pitkäjänteisenä tavoitteena on keskimäärin 30 tuntia vuodessa. Vastuullisuusosaamisen lisäämiseen oli asetettu omat tavoitteet, niin että Johdanto kestävään kehitykseen -verkkokurssin on suorittanut henkilöstön jäsenistä 75 % vuoden 2021 loppuun mennessä. Vaikka vastuullisuusraportti oli vuosilta 2019-2021, niin tavoitteen toteutumisesta tai tietojen puuttumisesta ei ollut mainintaa. Lisäksi mainittiin, että opetushenkilöstöä kannustetaan suorittamaan lisäksi oman koulutusalan syventävän opintokokonaisuuden.

Keudan vastuullisuusraportissa henkilöstön osaamisen kehittämistä käsiteltiin vähänlaisesti ja pääasiassa kvalitatiivisesti. Ainoa kvantitatiivinen tieto koski henkilöstön koulutusten määrää mikä oli vuonna 2022 1,6 päivää / henkilöstötyövuosi. Careerian vastuullisuusraportissa osaamisen kehittämiseen liittyvistä asioista ei ollut tietoa.

Koulutus on avainasemassa yksilöiden ja yhteiskuntien kehityksessä, kuten kohdassa 1.1 on tuotu esille. Asiaan vaikuttaa miltä koulutussektori näyttäytyy ammatillisten oppilaitosten henkilökunnan osaamisen kehittämisessä ja sitä kautta yhteiskunnan kehittämisessä. Opettajat ja muu oppilaitoshenkilökunta vaikuttavat merkittävästi opiskelijoiden taitoihin ja osaamiseen muun muassa vastuullisuudesta. Oppilaitosten sosiaalista vastuullisuutta on oman henkilöstön osaamisen kehittäminen ja osaamisen lisäämiseen kannustaminen. Oppilaitoksen omalla vastuullisuusosaamisella on erittäin suuri merkitys, erityisesti koska kyseessä on opetusala. Työntekijät toteuttavat käytännössä vastuullisuutta ja voivat olla aloitteellisia ja vahvasti asiaan sitoutuneita mikä puolestaan rakentaa luottamusta omassa organisaatiossa ja suhdetta asiakkaisiin (Berniak-Woźny, Kwasek, Gaśniński, Maciaszczyk & Kocot 2023,13).

Vastuullisuustavoitteet

Vastuullisuustavoitteet olivat kaikilla oppilaitoksilla varsin yleisellä tasolla ja tavoitteissa viitattiin kestävään kehitykseen tai strategisiin vastuullisuusteemoihin. Keudan vastuullisuusraportissa tuotiin esille vastuullisen talouden tärkeys. Toisaalta vastuullisuusviestinnässä esitetyillä lupauksillakin on merkitystä, koska niillä tuotetaan ennakko-odotuksia ja mikäli odotukset jäävät toteuttamatta, niin asialla voi olla negatiivista merkitystä organisaation kannalta. Tavoitteiden julkaisu antaa sidosryhmille edellytykset vaatia ja motivoida organisaatiota kohti vastuullisempia toimia ja organisaatioiden on syytä olla valmiita ottamaan vastaan palautetta sidosryhmiltään. (Penttilä & Eräranta 2021, 19, 22.)

Vastuullisuuden määritelmä

Vastuullisuutta ei selkeästi ja yksiselitteisesti missään vastuullisuusraportissa määritelty. Careerian raportissa viitattiin kestävään kehitykseen. Keudan vastuullisuusraportissa taas kerrottiin, että vastuullinen organisaatio huomioi toimintansa vaikutukset kestävään kehitykseen ja pyrkii lisäämään myönteisiä vaikutuksia. Perhon vastuullisuusraportissa tuotiin esille tärkeimmät vastuullisuusnäkökulmat, joista oli johdettavissa, että vastuullisuus tarkoittaa

henkilöstöä, ympäristöä, taloutta ja koulutusta. Vastuullisuus olisi syytä määrittellä ammatillisen oppilaitoksen näkökulmasta ja tuoda se esille raportoinnissa.

Vastuullisuuden määrittäminen ammatillisen oppilaitoksen näkökulmasta auttaa vastuullisuusraportoinnin kohdistamista ja vastuullisuusraportin laatimisessa, vaikka määrittäminen ei olisi helppoa. Tämän tutkimuksen vastuullisuusraporteissa vastuullisuutta ei selkeästi ollut määritelty, joten sen voi ajatella jääneen epäselväksi ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Vastuullisuuden määrittelemättömyys antaa aiheita myös pohtia miten hyvin vastuullisuutta seurataan ja kuinka hyvin vastuullisuus toteutuu koko ammatillisen oppilaitoksen organisaatiossa. Määrittely voisi auttaa paremmin käsittämään vastuullisuutta sekä tuoda esille mahdolliset uhat ja positiiviset näkymät.

Vastuullisuusajattelu on nouseva suuntaus ja tulkinnat vastuullisuudesta sekä sen raportoinnista vaihtuvat alati. Pidempää vastuullisuuden ajanjaksoon pyrkivän organisaation on tärkeää ennakoita tulevaisuuden arvoja ja odotuksia. Onko tämän päivän vastuullisuus tulevaisuuden vastuuttomuutta ja kenellä on tulevaisuudessa vastuullisuuden määrittämisvalta. (Hellström & Parkkonen 2022, 41-42.) Oppilaitoksen kannattaa määrittellä vastuullisuus itse, eikä antaa muiden sitä tehdä.

Sidosryhmien tunnistaminen

Sidosryhmät olivat tunnistettu Keudan ja Perhon vastuullisuusraporteissa, mutta Careerian vastuullisuusraportissa ei sidosryhmiä mainittu. Keudalla ja Perholla molemmilla sidosryhmiä mainittiin opiskelijat ja henkilöstö. Keuda mainitsi sidosryhmäksi myös asiakkaat ja Perho taas työelämän. Suomalaisissa yrityksissä merkittävä sidosryhmä sosiaalisen vastuun osalta on henkilöstö. Kyselyitä ja koulutuksia henkilöstölle toteutetaan joka vuosi tai peräti useammin. (Heikkinen 2019, 47.)

Sidosryhmien tunnistaminen on oleellista organisaatiolle, koska sidosryhmät voivat vaikuttaa organisaation toimintaan suotuisasti tai epäsuotuisasti. Osa sidosryhmistä voi olla jopa passiivisia, mutta niitä ei kannata jättää huomioimatta. Hyvä organisaatio huomioi sidosryhmien lähestyvät odotukset ja käänteet sekä varautuu tulevaisuuden ongelmiin. (Juutinen & Steiner 2010, 85-89.)

Tapausesimerkit

Tapausesimerkkejä vastuullisuustoimenpiteistä löytyi kaikilta oppilaitoksilta. Muutamasta suppeasta tapausesimerkistä monipuolisiin esimerkkeihin, kuten järjestetyistä alakohtaisista ympäristökoulutuksista, biokierrotaloudesta, kemikaalittomasta siivouskokeilusta ja monialaisista oppimisympäristöistä.

Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraporttien vertailu osoitti, että oppilaitosten vastuullisuusraportointi on vielä kehittymässä, eikä raportointi ole laajuudessaan yhtä yleistä kuin yrityksissä. Uudellamaalla toimivista ammatillisista oppilaitoksista ensimmäiset kolme ovat julkaisseet vastuullisuusraporttinsa. Yritykset ovat julkaisseet vastuullisuusraportteja pitkään, kuten kohdassa 2.5 on kerrottu ja hyödyntäneet niitä muun muassa talouden- ja riskienhallinnassa. Ammatillisten oppilaitosten mahdollinen taloudellinen hyöty jää nähtäväksi, koska Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus eivät ole merkittävästi edistäneet taloudellisesti kestäväen kehityksen laajentumista koulutuksessa, kuten kohdassa 1.3 on kerrottu. Vastuullisuusraportoinnin tehtävä on lisätä sidosryhmien tietoa raportoivasta organisaatiosta, joten voidaan pohtia olisiko ammatillisten oppilaitosten hyvä miettiä tulevaisuudessa lisääntyvää yhteistyötä sidosryhmien kanssa vastuullisuusraportoinnissa. Esimerkiksi vastuullisuusraportin tuottamiseen tähtäävää vuoropuhelua työelämän organisaatioiden ja Opetushallituksen kanssa.

6 Pohdintaa

Tietoa avoimesti sidosryhmille

Vastuullisuusraportointi on erinomainen keino tuoda laajalti tietoa organisaation toiminnasta eri tahoille. Vastuullisuusraportointi auttaa pienentämään maineriskiä, koska raportoinnin avulla voidaan lähestyä erilaisia sidosryhmiä heitä kiinnostavilla tiedoilla. Vastuullisuusraportointia on myös kritisoitu, koska niiden on ajateltu olevan liian markkinoivia ja tiedon vanhentuneen ennen julkaisua. Lisäksi on huomattu, että ne saattavat jäädä lukematta.

Saman alan toimijoiden laatimien raporttien vertailuun liittyy myös vaikeutta, kuten tässä vertailuanalyysinä tehdyssä opinnäytetyössä on tullut esille. Raportointi voi olla kirjavaa, koska vastuullisuusraportti sisältää kvantitatiivista tietoa ja kvalitatiivista tietoa. Hyvässä vastuullisuusraportissa tietoa on suhteutettu ymmärrettävään muotoon ja se on kerrottu yleisjuisesti, joten lukijan ei tarvitse olla kyseisen alan asiantuntija. (Harmaala & Jallinoja 2012, 221-224.) Vastuullisuuden määrittäminen oppilaitoksissa voisi osaltaan lisätä raportoinnin kohdistettavuutta tietyille sidosryhmille, jolloin myös luettavuus parantuisi ja lukijat lisääntyisivät. Vastuullisuuden määrittäminen voisi auttaa oppilaitosta arvioimaan oman toimintansa vaikutuksia ja onnistumisia.

Vastuullisuusraportoinnin on syytä olla avointa ja läpinäkyvää, eikä negatiivisia asioita kannata jättää kertomatta. Mikäli vastuullisuudessa on ollut haasteita tai epäonnistumisia, niin niistä kertominen tuo uskottavuutta raportin sisältöön. Raportissa on syytä myös tuoda esille, miten vaikeudet pyritään korjaamaan.

Kvantitatiivista tietoa jatkossa enemmän

Vastuullisuusraportissa olevina puutteina voidaan nähdä esimerkiksi se, että eri osa-alueet, kuten taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen vastuullisuus eivät yhdisty kokonaisuutena ja asiayhteydet sekä kokonaisuus voivat jäädä lukijalle epäselviksi. Aina kaikista osa-alueista ei löydy kvantitatiivisia mittareita, ja vaikka löytyisi, niin niiden keskinäiset syyseurausyhteydet jäävät huomioimatta. Organisaatiot saattavat toteuttaa omia laskentatapoja ja pyrkiä niillä osoittamaan tuottavansa enemmän arvoa yhteiskunnalle, vaikka asia ei näin olisi. (Sridhar & Jones 2013, Minkkisen 2013, 14 mukaan.) Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraporteissa oli vaihtelevasti tai niukasti kvantitatiivista tietoa.

Vastuullisuusraportointi on tähän asti perustunut vapaaehtoisuuteen, joten laskelmien käytöstä ei ole ollut absoluuttisia ohjeistusta. Organisaatiot laativat ja työstävät monipuolisia vastuullisuusraportteja, mutta lopputulos voi olla vaillinainen. On ensiarvoisen tärkeää ilmoittaa ne muotoilut ja rajoitukset mitä vastuullisuusraportoinnissa on tehty, jotta sidosryhmät osaavat arvioida vastuullisuusraportin uskottavuutta ja verrattavuutta. Pitäisi tuoda esille kaikki sellaiset asiat, jotka voivat keskeisesti vaikuttaa sidosryhmien johtopäätöksiin. (Harmaala & Jallinoja 2012, 225-226.) Jatkossa vastuullisuusraporteista toivottavasti löytyy kvantitatiivista tietoa aikaisempaa enemmän ekologisen ja sosiaalisen vastuullisuuden osalta raportoinnin kattavuuden ja luotettavuuden lisäämiseksi. Vastuullisuusraportoinnissa tehdyt asioiden poissulkemiset ja tietojen puuttuminen on hyvä ilmoittaa ja perustella vastuullisuusraportissa.

Rahoituksen ja oppilasmäärän pienentyminen

Ammatillisten oppilaitosten rahoitus koostuu merkittävästi valtionrahoituksesta. Tulevina vuosina valtionosuusrahoitusta saatetaan pienentää huomattavasti valtion sopeuttamistoimina. Ammatillisten oppilaitosten rahoituksen vähentäminen saattaa aiheuttaa koulutilojen ja henkilöstön vähentämistarvetta. Väestörakenteen muutos voi myös edesauttaa ammatillisen oppilaitoksen henkilöstömäärän vähentämistarvetta, mikäli opiskelijamäärä samanaikaisesti pienenee. Näissä tilanteissa myös ammatillisten oppilaitosten, kuten Careerian, Keudan ja Perhon sekä muiden oppilaitosten sosiaalinen vastuullisuus voidaan arvioida tavassa, miten henkilökunnan kanssa toimitaan, mikäli kustannuksia on karsittava. Perhon raportissa käsiteltiin korona-aikana tapahtunutta ravintolatoiminnan alasajoa ja sen vaikutusta oppilaitostoimintaan. Keudan raportissa puolestaan tuotiin esille yhtenä asiana tämä oppilaitoksen kannalta epämieluisa tulevaisuuden tilanne, jos resursseja voidaan joutua supistamaan.

Vastuullisuusraportointi lisääntyy

Tässä tutkimuksessa oli kolme Uudellamaalla toimivaa vastuullisuusraportin julkaissutta oppilaitosta eli vastuullisuusraportin oli tehnyt noin 20 prosenttia Uudenmaan alueen

ammattillisista oppilaitoksista. Kuten aikaisemmin tässä opinnäytetyössä on esitetty, niin institutionaalisen teorian mukaan tavoitteena on muun muassa saada oikeutus toiminnalleen ja kopioida muiden toimijoiden hyväksi havaittuja toimintatapoja, joten vastuullisuusraportointiin voidaan arvioida kasvavan ammatillisissa oppilaitoksissa. Mikäli tilanne on samanlainen muillakin alueilla kuin Uudellamaalla, niin voidaan olettaa, että Suomen ammatillisista oppilaitoksista 80 prosenttia ei ole vielä julkaissut vastuullisuusraporttia. Mikäli sama suuntaus jatkuu kuin yritysten raportoinnissa, niin voidaan arvella, että ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointi tulee lisääntymään seuraavina vuosina. Ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportointia voidaan toisaalta myös sisällyttää tiivistetyssä muodossa omistajakuntien vastuullisuusraportointiin ilman omaa erillistä raporttia.

Vastuullisuusraportti antaa tiiviissä muodossa tietoa organisaation, kuten ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuudesta. Vastuullisuusraportin sisällöstä ja varsinaisesta vastuullisuudesta kannattaa olla kiinnostunut, koska ammatilliset oppilaitokset muun muassa opettavat nykyisiä ja tulevia työelämän ammattilaisia ja käyttävät julkista rahoitusta. Esimerkiksi vuonna 2022 ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeli 290 760 opiskelijaa (Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen 2023b). Vaikka ikäluokkien pienentyminen vähentäisi nuorten opiskelijoiden määrää, niin työelämän muutokset ja Suomeen tapahtuvan muuttoliikkeen voidaan arvioida lisäävän ammatillisten opintojen opiskelijoiden määrää kasvukeskuksissa. Parhaimmillaan oppilaitosten toiminnalla on positiivinen merkitys, niin taloudellisen, ekologisen kuin sosiaalisen vastuullisuuden edistämässä ja toteutumisessa.

Ammatillinen koulutus edistää sosiaalista kestävyyttä, kuten kohdassa 1.2 tuodaan esille, mutta parhaimmillaan se edistää myös ympäristövastuullisuutta opiskelijoiden lisääntyneen kestävä kehityksen osaamisen avulla. Voidaan esittää, että kaikki ammatilliset tutkinnot sisältävät kestävä kehityksen taitoja (Liimatainen 2024). Mikäli kaikki ammatillisia tutkintoja opiskelevat toteuttavat oppimiaan kestävä kehityksen taitoja, niin ekologinen vastuullisuus lisääntyy merkittävästi, niin työelämässä kuin muualla yhteiskunnassa.

6.1 Jatkotutkimusaiheet

Vastuullisuuden määritelmän puuttumisen syitä ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportoinnissa voisi olla hyvä selvittää tarkemmin, jotta saadaan lisätietoa vastuullisuuden toteutuksesta ja sen raportoinnista ammatillisissa oppilaitoksissa. Tässä tutkimuksessa oli kolme oppilaitosta, mutta on todennäköistä, että vastuullisuusraportointi lisääntyy, joten tulevaisuudessa voi olla paikallaan selvittää onko tulevissa vastuullisuusraporteissa vastuullisuus

määritelty. Mikäli määrittelyä ei koeta ammatillisissa oppilaitoksissa tarpeelliseksi, niin mikä asiaan vaikuttaa ja miksi vastuullisuuden määrittämistä ei pidetä tarpeellisena?

Vastuullisuusraporttien lukijakuntaa olisi myös hyvä tarkemmin tutkia. Ketkä tai mitkä tahot lukevat ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportteja ja millaisia odotuksia lukijoilla on vastuullisuusraporteista ja täytyvätkö lukijoiden odotukset vastuullisuusraportin sisällöstä. Miten ammatillisten oppilaitosten vastuullisuusraportit näkyvät sidosryhmien toiminnassa ja onko media ollut kiinnostunut oman alueen ammatillisen oppilaitoksen vastuullisuusraportista ja saako asia näkyvyyttä tiedotusvälineissä.

Kun vastuullisuusraportointi tulee joillekin toimijoille vuoden 2024 osalta pakolliseksi, niin näkykö se jatkossa ammatillisissa oppilaitoksissa lisääntyvinä vastuullisuusvelvollisuuksina ja vastuullisuusraportointina. Mikäli vastuullisuusraportointi lisääntyy ammatillisissa oppilaitoksissa, niin tuleeko vastuullisuusraportoinnin asiasisältöä muuttumaan merkittävästi ja rajoitanko vastuullisuusraportoinnin sisältöä vai säilyykö raportointi samanlaisena. Vastuullisuusraportointia on tehnyt vasta ensimmäiset kolme ammatillista oppilaitosta Uudellamaalla, joten on mielenkiintoista seurata lähivuosina, miten nopeasti vastuullisuusraportointi lisääntyy ja millaisia kehityssuuntia vastuullisuusraportoinnissa tullaan näkemään

Lähteet

Aluehallintovirasto 2023. Aluehallintovirastojen vastuullisuusraportti. Viitattu 20.7.2023. <https://avi.fi/vastuullisuusraportti>

Ammatillisten tutkintojen kehittäminen. Työryhmän väliraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:14. Viitattu 10.8.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-951-6>

Antila, O. 2023. Viitattu 20.7.2023. <https://vastuullisuusraportti.kela.fi/>

Bénabou, R. & Tirole, J. 2010. Individual and Corporate Social Responsibility. *Economica* 77, 305, 1-19. Viitattu 29.12.2023. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1468-0335.2009.00843.x>

Berniak-Woźny, J., Kwasek, A., Gaśniński, H., Maciaszczyk, M. & Kocot, M. 2023. Business Case for Corporate Social Responsibility in Small and Medium Enterprises – Employees’ Perspective. *Sustainability* 15 (2), 1660. Viitattu 29.12.2023. <https://doi.org/10.3390/su15021660>

Careeria 2023. Viitattu 10.8.2023. <https://careeria.fi/careeria/>

Euroopan komissio 2023. Ammatillinen koulutus: Tämän päivän ja tulevaisuuden taitoja. Johdatus ammatilliseen koulutukseen. Viitattu 4.11.2023. <https://op.europa.eu/webpub/empl/VET-skills-for-today-and-future/fi/index.html>

GRI 2023. Standards. The global standards for sustainability impacts. Viitattu 10.8.2023. <https://www.globalreporting.org/standards/>

Günther, K., Hasanen, K. & Juhila, K. 2023. Analyysitavan valinta ja yleiset analyysitavat. Analyysi ja tulkinta. Viitattu 10.11.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/>

Hahn, R. & Lülfs, R. 2014. Legitimizing Negative Aspects in GRI-Oriented Sustainability Reporting: A Qualitative Analysis of Corporate Disclosure Strategies. *Journal of Business Ethics* 123, 401-420. Viitattu 1.8.2023. <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1801-4>

Harmaala, M. & Jallinoja, N. 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: SanoMaPro

Heikkinen, M. 2019. Vastuullisuus ja miten se näkyy suomalaisissa yrityksissä? Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsinki. Viitattu 29.12.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/df5c3cbd-972f-46cc-a926-971fb4f8bbf8/content>

Hellström, E. & Parkkonen, P. 2022. Vastuullisuuden tulevaisuus: Miten vastuullisuus kohtaa kestävyiden ja vaikuttavuuden? Sitran selvityksiä 214. Viitattu 30.7.2023. https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/06/sitra_vastuullisuuden_tulevaisuus_fin_0822.pdf

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna: Karisto

Juutinen, S. 2003. Yhteiskuntavastuun koordinaatit kohdilleen. *Fibs* 3/2003. Finnish Business & Society

Juutinen, S. & Steiner, M. 2010. Strateginen yhteiskuntavastuu. Helsinki: WSOYpro

Järvinen, P. 2020. Kokonaisvaltaista vastuullisuusviestintää vai pelkkää sanahelinää? Suomalaisen vaateyritysten vastuullisuusviestinnän vakuuttavuus. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 6.12.2023 <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/4bcea5fa-a49f-45d7-94e3-08115a11a34b/content>

Karppinen, H. 2013. Ympäristönsuojelusta yrityskansalaisuuteen - suomalaisten yritysten vastuullisuusdiskurssin muutos. Talouselämän viestinnän maisterin tutkinnon tutkielma. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu. Viitattu 10.8.2023. https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/10859/hse_thesis_13300.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Keuda 2023. Vastuullinen ja kestävä Keuda. Keudan vastuullisuusraportti 2022. Viitattu 1.8.2023. <https://www.keuda.fi/keuda/vastuullinen-ja-kestava-keuda/>

Kirjanpitolaki 1997/1336. Viitattu 10.11.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336#L1P4c>

Knuutinen, R. 2018. Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle. Viitattu 1.8.2023. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-180737.pdf>

Koipijärvi, T. & Kuvaja, S. 2020. Yritysvastuu 2.0 johtamisen uusi normaali. 2. painos. Viro: Helsingin seudun kauppakamari.

Krabbe, J. 2002. Yrityskansalaisen vastuu kannattaa. Taloussanomien 12.11.2002.

Kuisma, M & Lovio, M. 2006. Emas- ja GRI-raportointi osana yhteiskuntavastuullisuutta. -jatkuvan parantamisen toteaminen yrityksen raportoinnin avulla. Organisaatiot ja johtaminen. Viitattu 20.7.2023. <https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/12314/isbn9789524880756.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kurittu, K. & Rankinen, L. 2023. Menesty kestävästi! Vastuullisuus johdon ja hallituksen agendalla. Alma Talent: Helsinki

Kuula-Luumi, A. 2023. Tutkimuslupa, suostumus, informointi ja tietosuoja. Tietoarkisto. Viitattu 10.8.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimus-etikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuoja/>

Kuusela, T. 2022. Yritysvastuuraportoinnin kehitys GRI-ohjeistusten mukaisesti suomalaisissa työeläkevakuutusyhtiöissä 2017-2021. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Kauppateiden laitos. Viitattu 3.9.2023. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/28113/urn_nbn_fi_uef-20220976.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Viitattu 10.8.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2017/20170531>

Laki ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista 1244/2020. Viitattu 30.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201244>

Laakso, S. 2021. Uudenmaan elinkeinojen tilannekuva ja tulevaisuuden näkymät. Uudenmaan liiton julkaisuja E 241. Viitattu 1.8.2023. <https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2021/12/Uudenmaan-elinkeinojen-tilannekuva-ja-tulevaisuuden-nakymat.pdf>

Liappis, H., Pentikäinen, M. & Vanhala, A. 2019. Menesty yritysvastuulla. Helsinki: Edita.

Liimatainen, A. 2024. Kestävä kehitys ammatillisen koulutuksen tutkinnon perusteissa. Opetushallitus. Viitattu 20.1.2024. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/kestava-kehitys-ammattillisen-koulutuksen-tutkinnon-perusteissa>

Minkkinen, A. 2023. Vastuullisuuden mittaaminen liiketoiminnassa ja strategisessa yhteistyössä elintarvikealalla. Maisteritutkielma. Helsingin Yliopisto, Taloustieteen osasto. Helsinki. Viitattu 11.11.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/3ab89a94-7bca-444d-a54c-5fbcb5acbcd9/content>

Mäkelä, H. 2021. Vastuullisuusraportoinnin monet roolit. Teoksessa Vastuullinen viestintä. ProComma Academic 2021. ProCom - Viestinnän ammattilaiset ry. Helsinki. Viitattu 20.7.2023 <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/86051053-1cd8-4710-93bd-16c1e69b766e/content>

Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2013. Yritysvastuu. Raportointi- ja laskentaperiaatteet. KHT-Media Oy. Helsinki.

Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J. & Pajunen, T. 2019. Yritysvastuu. Raportointi- ja laskentaperiaatteet. 3. painos. ST-Akatemia Oy. Helsinki.

Nopea tilannekatsaus kestävyysraportoinnista: EU:n toimielinten ja virastojen tilanteen kartoitus. 2019. Euroopan unioni. Euroopan tilintarkastustuomioistuin. Viitattu 6.12.2023. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RCR_Reporting_on_sustainability/RCR_Reporting_on_sustainability_FI.pdf

Nyberg, S. & Rautiainen, T. 2005. Polkuja akateemiselle huipulle. Vertaileva tutkimus tohtorintutkinnoista meillä ja muualla. Oulun yliopiston opetus- ja opiskelijapalveluiden julkaisuja. Sarja A. Oulu. Viitattu 15.10.2023. https://www oulu.fi/koulutuspalvelut/julkaisut_ja_materiaalit/sarja_A/pdf/A25.pdf

Nyblom, T., Virtanen, A. & Järvenpää, M. 2019. Legitimointistrategioiden käyttö kuntien ympäristöraportoinnissa. Hallinnon Tutkimus 2/2019. Viitattu 1.8.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912175352>

Ojalainen, N. 2019. ”Vastuullisuus on erottamaton osa kaikkea, mitä teemme”. Lainattu puhe suomalaisten pörssiyritysten vastuullisuusviestinnässä. Pro gradu - tutkielma. Vaasan Yliopisto, Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö. Viitattu 15.8.2023. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/9703/UniVaasa_2019_Ojalainen_Nikolina.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-5. painos. Sanoma Pro. Helsinki

Opetushallitus 2023a. Ammatillinen koulutus Suomessa. Viitattu 10.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/ammattillinen-koulutus-suomessa>

Opetushallitus 2023b. Vastuullisuus näkyy kattavasti Opetushallituksen toiminnassa. Viitattu 30.8.2023. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/vastuullisuus-nakyy-kattavasti-opetushallituksen-toiminnassa>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2023. Ammatillisen koulutuksen rahoitus. Viitattu 28.8.2023. <https://okm.fi/ammattillisen-koulutuksen-hallinto-ja-rahoitus>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:9. Viitattu 11.11.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162183/OKM_2020_9.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista 1244/2020. Viitattu 8.9.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201244#Pidm46333579377056>

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen 2021. Ammatillisen koulutuksen oppilaitokset. Viitattu 1.8.2023. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Oppilaitosverkosto%20-%20ammatillinen%20-%20koulutuksen%20j%C3%A4rjest%C3%A4j%C3%A4.xlsb

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen 2022. Opiskelijapalaute. Viitattu 30.8.2023. <https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Opiskelijapalaute.aspx>

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen 2023. Ammatillisen koulutuksen uudet opiskelijat, opiskelijat ja tutkinnon suorittaneet. Viitattu 30.12.2023. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammattillinen%20koulutus%20-%20analyysi.xlsb

Otterström, T. 2020. The view from Finland. The time has come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. Viitattu 8.9.2023. https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/be/pdf/2020/12/The_Time_Has_Come_KPMG_Survey_of_Sustainability_Reporting_2020.pdf

Penttilä, V. & Eräranta, K. 2021. Vastuullisuusviestintä - Vastuullista viestintää? Viitattu 12.12.2023. <http://hdl.handle.net/10138/330665>

Perho Liiketalousopisto 2023. Tietoa meistä. Viitattu 10.8.2023. <https://perho.fi/tietoa-meista/>

Perho Liiketalousopisto 2023. Vastuullisuusraportti 2019-2021. Viitattu 10.8.2023. <https://perho.fi/wp-content/uploads/2021/11/PerhoLTO-GRI-raportti-2019-2021.pdf>

Pesonen, S. 2023. Työntekijäaktivismi organisaation ympäristö- ja sosiaalisen vastuullisuuden edistäjänä - työntekijäaktivistin käsikirja. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 12.12.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/814773/Pesonen_Sanna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Rintakumpu, A. 2019. Kestävän kehityksen edistämisen ja sivistyksen kietoutumia. Kontekstina koulutuspoliittisen linjauksen valmisteluprosessi. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto Kasvatustieteiden maisteriohjelma. Viitattu 3.12.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/51513ec4-d42f-4aca-ba1f-b45f2813c543/content>

Räkköläinen, R. 2017. Kestävän kehityksen osaaminen, opetus ja koulutuksen järjestäjän toiminta ammatillisissa perustutkinnoissa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 12:2017. Viitattu 10.8.2023. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2017/05/KARVI_1217.pdf

Sandelin, J. 2011. Institutionaaliset ja taloudelliset paineet alihankintaverkoston sopimussuhteissa. Pro Gradu -tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Viitattu 10.11.2023. <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60994/Sandelin.Jyrki.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Schulman, L. 2023. Vastuullisuusraportti 2022. Pääjohtajan katsaus. Suomen ympäristökeskus. Viitattu 29.7.2023. [https://storymaps.arcgis.com/collecti-
ons/daf7cf3d59af4160bafd4e5f5cd34767?item=1](https://storymaps.arcgis.com/collecti-
ons/daf7cf3d59af4160bafd4e5f5cd34767?item=1)

Seppänen-Järvelä, R. 2005. Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Stakes. Viitattu 8.8.2023. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77163/vertaismenetel-
mat.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77163/vertaismenetel-
mat.pdf?sequence=1)

Siirilä, J. 2016. Tulkintoja kestäväen kehityksen käsitteestä YK:n kestävää kehitystä edistävän kasvatuksen teemavuosikymmenen 2005-2014 yhteydessä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, tutkimuksia 378. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsinki. Viitattu 12.11.2023. <http://hdl.handle.net/10138/159517>

Studentum.fi 2023. Keuda. Viitattu 10.8.2023. [https://www.studentum.fi/koulutuk-
set/keuda/](https://www.studentum.fi/koulutuk-
set/keuda/)

Suomalaisen Työn Liitto. 30.1.2019. Tutkimus: yritysten vastuullisuus merkitsee eri asioita nuorille ja vanhemmille. Viitattu 29.7.2023. [https://suomalainentyo.fi/tutkimus-yritysten-
vastuullisuus-merkitsee-eri-asioita-nuorille-ja-vanhemmille/](https://suomalainentyo.fi/tutkimus-yritysten-
vastuullisuus-merkitsee-eri-asioita-nuorille-ja-vanhemmille/)

Kotimaisten kielten keskus. Suomen etymologinen sanakirja 2023. Viitattu 10.11.2023. [https://kaino.kotus.fi/ses/?p=arti-
cle&etym_id=ETYM_a8d7e74021d7810e95986cbe621ef2db&word=benchmarking&list_id=2491](https://kaino.kotus.fi/ses/?p=arti-
cle&etym_id=ETYM_a8d7e74021d7810e95986cbe621ef2db&word=benchmarking&list_id=2491)

Suomen YK-liitto 2023. Yritysvastuun sanasto. Viitattu 10.7.2023. [https://www.ykliitto.fi/si-
tes/ykliitto.fi/files/yritysvastuun_sanakirja.pdf](https://www.ykliitto.fi/si-
tes/ykliitto.fi/files/yritysvastuun_sanakirja.pdf)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2008. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 2. painos. Helsinki: Tammi

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023. Vastuullisuusraportointi. Viitattu 15.7.2023. <https://tem.fi/vastuullisuusraportointi>

Uudenmaan liitto 2023. Tietoa Uudestamaasta. Viitattu 1.8.2023. [https://uudenmaan-
liitto.fi/tietoa-uudestamaasta/](https://uudenmaan-
liitto.fi/tietoa-uudestamaasta/)

Vaikuttavaa vastuullisuutta oppimisen ja kansainvälistymisen kentällä. Opetushallituksen vastuullisuusraportti 2022. Viitattu 15.7.2023. [https://www.oph.fi/sites/default/files/docu-
ments/Opetushallituksen%20vastuullisuusraportti%202022.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/docu-
ments/Opetushallituksen%20vastuullisuusraportti%202022.pdf)

Vastuullisuusraportin esimerkipohja 2021. Valtiokonttori. Viitattu 31.7.2023. [https://vkazp-
rodwordpressstacc01.blob.core.windows.net/wordpress/2021/09/Liite-1-Raportin-esimerkki-
pohja.pdf](https://vkazp-
rodwordpressstacc01.blob.core.windows.net/wordpress/2021/09/Liite-1-Raportin-esimerkki-
pohja.pdf)

Virsu, V. 2012. Sitouttamisretoriikka yritysviestinnässä. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Turun yliopisto. Viitattu 10.8.2023. [https://www.utupub.fi/bitstream/han-
dle/10024/73970/AnnalesC331Virsu.pdf?sequence=1](https://www.utupub.fi/bitstream/han-
dle/10024/73970/AnnalesC331Virsu.pdf?sequence=1)

Vuori J. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere. Viitattu 6.12.2023. [https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/ana-
lyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/](https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/ana-
lyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/)

Ympäristöministeriön vastuullisuusraportti 2022. Ympäristöministeriön julkaisuja 2023:20. Viitattu 31.7.2023. [https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han-
dle/10024/164986/YM_2023_20.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han-
dle/10024/164986/YM_2023_20.pdf?sequence=4&isAllowed=y)

Ympäristöministeriö 2023. Mitä on kestävä kehitys? Viitattu 31.7.2023. <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Yritysvastuun sanasto 2023. Suomen YK-liitto. Viitattu 1.8.2023. https://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/yritysvastuun_sanakirja.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Institutionaalisen teorian osa-alueet	16
Kuvio 2: Raportoinnin sisäiset ja ulkoiset syyt	20
Kuvio 3: Yritysvastuun iso kuva	30

Taulukot

Taulukko 1: Ammatilliset oppilaitokset Uudellamaalla vuonna 2021.....	23
Taulukko 2: Raportointivertailu Careerian, Keudan ja Perhon vastuullisuusraporteista.	33

Liitteet

Liite 1: Opiskelijapalautekyselyjen väittämien vaikutus vaikuttavuusrahoitukseen...56

Liite 1: Opiskelijapalautekyselyjen väittämien vaikutus vaikuttavuusrahoitukseen

Opetushallinnon tilastopalvelun väittämät opiskelijapalautteen päättökyselyssä.	Vaikuttaako väittämän pisteytys oppilaitoksen saamaan rahoitukseen
1. Minulle laadittu henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma mahdollisti opintojeni joustavan etenemisen.	Kyllä
2. Sain vaikuttaa opintojeni suunnitteluun.	Ei
3. HOKSin toteutumista seurattiin ja sitä päivitettiin tarvittaessa opintojeni aikana.	Ei
4. Opintojen aikana muualla hankkimani osaaminen (muut opinnot, työkokemus, harrastukset, muutoin hankittu osaaminen) selvitettiin ja sen perusteella HOKSia tarvittaessa päivitettiin.	Ei
5. Sain riittävästi ohjausta ammatilliseen jatkosuunnitelmaani (liittyen työelämään ja/tai jatko-opintoihin).	Ei
6. Opetustilat, välineet, työpaikat, digitaaliset ja muut oppimisympäristöni edistivät oppimistäni.	Kyllä
7. Olen tyytyväinen minulle tarjottuihin mahdollisuuksiin opiskella työpaikalla.	Kyllä
8. Minua ohjanneilla työpaikkaohjaajilla on hyvät ohjaustaidot ja he ovat ammattitaitoisia.	Ei
9. Opettajat, työpaikkaohjaajat ja muu ohjaushenkilöstö tekivät hyvää yhteistyötä opintojeni järjestämisessä.	Ei
10. Opintoihini sisältyi minulle sopiva määrä itsenäistä opiskelua.	Ei
11. Sain riittävästi opetusta ja ohjausta, jotta opintoni etenivät suunnitellusti.	Kyllä
12. Opintojeni aikana varmistettiin, että sain tukea opintojen etenemiseen, jos sitä tarvitsin.	Kyllä
13. Saamani opetus ja ohjaus oli laadukasta.	Kyllä
14. Sain riittävästi palautetta osaamiseni kehittymisestä.	Ei
15. Sain riittävästi tietoa mahdollisuuksista opiskella tai työskennellä ulkomailla opintojeni aikana.	Ei
16. Sain valmiuksia toimia ammattialallani kestäväen kehityksen mukaisesti.	Ei
17. Osallistuin näytön/näyttöjen suunnitteluun.	Ei

18. Työtehtävät, joissa suoritin näyttöni, vastasivat todellisia työelämän tehtäviä.	Kyllä
19. Osaamiseni arvioitiin osaamisen arviointikriteerien mukaisesti.	Ei
20. Arvioijani olivat ammattitaitoisia ja asiantuntevia.	Kyllä
21. Opiskelijoita kohdeltiin yhdenvertaisesti ja tasa-arvoisesti.	Kyllä
22. Opiskeluhoitopalvelut olivat tarvittaessa käytettävissäni (esimerkiksi terveydenhoitaja, kuraattori, psykologi).	Ei
23. Opiskeluympäristöni oli turvallinen.	Ei
24. Koulutus paransi valmiuksiani työelämään siirtymiseen, siellä toimimiseen tai jatko-opintoihin.	Kyllä
25. Koulutus antoi valmiuksia yrittäjyyteen.	Kyllä
26. Koulutuksen aikana sain osaamista ja ammattitaitoa, jota pystyn hyödyntämään.	Kyllä
27. Koen, että kiusaamiseen, syrjintään tai häirintään puututaan.	Ei
28. Minulla oli halutessani mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen.	Ei
29. Olen tyytyväinen saamaani koulutukseen.	Ei
30. Suositteletko oppilaitosta?	Ei

Liite 1: Ammatillisen tutkinnon tai tutkinnon osan tai osia suorittaneiden opiskelijapalautekyselyjen väittämät ja ovatko ne vaikuttavuusrahoitukseen vaikuttavia kysymyksiä. (Tiedot muokailen: Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus 1244/2020 ammatillisen koulutuksen rahoituksen laskentaperusteista 2020 ja ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute Opetushallinnon tilastopalvelu 2022)